

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

MEDIÁLNÍ PROSTOR VĚNOVANÝ OSOBÁM S FYZICKÝM HANDICAPEM VE VYBRANÝCH ČESKÝCH MÉDIÍCH

Media space dedicated to people with physical handicap in selected Czech
media

Bakalářská práce

Tereza VAŇKOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Věra Bartalosová, Ph.D.

Olomouc 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a za použití uvedených zdrojů.

Práce má 74 753 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 28. dubna 2022

Tereza Vaňková

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat zejména vedoucí mé práce Mgr. Věře Bartalosoové, Ph.D. za její odborné vedení, trpělivost, ochotu a cenné rady. Také děkuji svému partnerovi, nejbližším přátelům a rodině, kteří mě při psaní práce podpořili a byli mi oporou.

Anotace

Tato bakalářská práce zkoumá, jaký mediální prostor věnují deníky Hospodářské noviny, Právo a Blesk tématu fyzického handicapu. Cílem práce je zjistit, jak se liší informování o osobách s fyzickým handicapem danými médii v analyzovaných aspektech za rok 2021. Teoretická část předkládá základní terminologická východiska, která jsou s tímto tématem spojována, jako je zdravotní postižení a handicap, stereotyp, norma a stigma nebo nastolování agendy a rámcování. Za pomoci kvantitativní obsahové analýzy se v metodické části pokusím zjistit, kdo se v článcích nejčastěji vyjadřuje, jaký prostor dostávají samy osoby s handicapem, kteří autoři téma zpracovávají nebo jak se liší rozložení tématu v průběhu roku.

Klíčová slova

fyzický handicap, zdravotní postižení, kvantitativní obsahová analýza, mediální prostor, nastolování agendy, stereotypizace, rámcování

Annotation:

This bachelor thesis examines the media space devoted to the topic of physical handicap in the newspapers Hospodářské noviny, Právo and Blesk. The aim of the thesis is to find out how the coverage of people with physical disabilities by the given media differs in the analysed aspects for the year 2021. The theoretical part presents the basic terminology associated with this topic, such as disability and handicap, stereotype, norm and stigma, or agenda setting and framing. Using quantitative content analysis, the methodological part attempts to find out who is most frequently featured in the articles, what space is given to people with disabilities themselves, which authors cover the topic, or how the distribution of the topic varies over the course of the year.

Keywords:

physical handicap, disability, quantitative content analysis, media space, agenda setting, stereotyping, framing

Obsah

1. Úvod	7
2. Rešerše	9
3. Teoretická část.....	12
3.1 Zdravotní postižení a fyzický handicap	12
3.1.1 Zdravotní postižení a jeho druhy	12
3.1.2 Fyzický handicap	15
3.2 Vnímání zdravotního postižení společností	17
3.2.1 Média a zdravotní postižení	17
3.2.2 Stereotypy a předsudky	18
3.2.3 Norma a stigma	19
3.2.4 Nastolování agendy a rámcování	20
3.2.5 Hard news a soft news	22
4. Metodika výzkumu	23
4.1 Kvantitativní obsahová analýza	23
4.2 Cíle práce, výzkumné otázky a hypotézy	24
4.3 Zkoumaná média	27
4.3.1 Hospodářské noviny	27
4.3.2 Právo	27
4.3.3 Blesk	28
4.4 Výzkumná jednotka	28
4.5 Operacionalizace	30

5. Výsledky analýzy	34
5.1 Velikost a rozmístění článků	34
5.2 Rozložení článků během roku	37
5.3 Autoři článků	39
5.4 Témata článků a typy postižení	42
5.5 Mluvčí	45
5.6 Typy zpráv a přítomnost fotografií	48
5.7 Podíl domácích příspěvků	51
5.8 Shrnutí výsledků analýzy	52
6. Závěr	53
Použitá literatura	55
Internetové zdroje	57
Právní předpisy	58
Seznam grafů	59

1. Úvod

Téma fyzického handicapu se prolíná našimi životy, ačkoli si toho nemusíme všimnout. V posledních zhruba třiceti letech dochází k inkluzi lidí s fyzickým handicapem do běžné společnosti v mnoha směrech. Stavby nebo dopravní prostředky se modernizují i pro potřeby handicapovaných a málokde se dnes neseťkáme s bezbariérovým přístupem. Kromě toho do tématu vstupují také média. Právě ta se podílí na povědomí laické veřejnosti o současném stavu většinového přijímání handicapovaných lidí, kteří mohli mít v minulosti problémy se socializací.

Mou osobní motivací pro zkoumání právě této problematiky je zájem o sociální témata, především pak témata věnující se znevýhodněným osobám. Zajímá mě, jak na tuto problematiku nahlíží určitá média a jestli ji případně nějak konkretizují, jak se v průběhu roku mění výběr témat, kteří autoři tato témata zpracovávají nebo pomocí jakých typů textů jsou čtenáři informováni o zdravotním postižení.

Za hlavní cíl své práce považuji zjistit, kolik prostoru věnují vybraná česká tištěná média lidem s fyzickým handicapem. Záměrně jsem vybrala dva deníky zaměřující se na ekonomiku a obecné společenské dění, v nichž se toto téma může vyskytovat nejvíce. Pro porovnání jsem jako třetí médium zvolila bulvární deník, na kterém se pak pravděpodobně dají zkoumat další faktory, jako je volba mluvčích nebo užívání fotografií.

Důležité pro mě bude sledovat hned několik aspektů, respektive proměnných, které se týkají samotného mediálního obrazu. Zajímá mě například délka jednotlivých článků nebo to, komu dávají autoři prostor pro vyjadřování a zda zahrnují konkrétně samotné handicapované. Mezi proměnné jsem zařadila také například typ zdravotního postižení, o kterých média pojednávají nebo jaký druh zpráv autoři preferují.

V teoretické části své práce popíšu nejprve samotné zdravotní postižení a dále také teorie, které se dotýkají mediálního prostoru ve vztahu s daným sociálním tématem. Zdravotní postižení a fyzický handicap pak budu definovat na základě *Slovníku sociální práce* a dalších odborných sociologických a psychologických publikací a na základě samotného Zákona č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, v němž jsou osoby s fyzickým handicapem definovány.

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila metodu kvantitativní obsahové analýzy. Svému výzkumu podrobím větší počet článků a na nich budu zkoumat dané proměnné, proto mi tato metoda přijde nejvhodnější.

2. Rešerše

Problematicke medializace zdravotního postižení se u nás, respektive nám nejbližše, začala zabývat sociální výzkumnice Kvetoslava Repková v roce 2003. V časopise Speciální pedagogika publikovala stat' *Média a zdravotné postihnutie*, v níž rozebrala důležitost médií pro osoby se zdravotním postižením. Prvním teoretickým textem k této problematice v Česku a na Slovensku reagovala na zdravotnický kongres v Aténách roku 2003 se zaměřením právě na téma médií a zdravotního postižení (Repková, 2003). Kongres otevřel otázku důležitosti médií a Repková se tématu nadále věnovala i v dalších výzkumech.

Jedním z nich se stal *Pojem zdravotné postihnutie v životnej skúsenosti ľudí*, který dále popisuje ve své analýze *Mediální prezentace lidí se zdravotním postižením se zaměřením na analýzu pojmů* z roku 2007 autorka Lenka Krhutová. Repková ve svém výzkumu zkoumala, jaké slovní asociace si lidé vybaví k pojmu „zdravotní postižení“ a dotkla se tak tématu informovanosti společnosti o osobách se zdravotním postižením (Repková, 1999).

Krhutová ve své analýze předkládá také teoretické rámce medializace zdravotního postižení, dívá se na problémy médií a lidských práv v České republice i v zahraničí a srovnává zahraniční výzkumy informování médií o zdravotně postižených. Dále provádí průzkum pojmů, která tištěná, televizní, rozhlasová a internetová média používají pro označení zdravotně postižených. Ohlíží se zde na primární tematické zaměření článku nebo označování v titulcích. Výzkum obsahoval 2600 textů za období 26 měsíců v letech 2005–2007. Z výsledků výzkumu je patrné, že nejčastějšími tématy zkoumaných článků bylo zaměstnávání, sociální věci a bariéry v prostředí. Média nejčastěji používala termíny *zdravotně postižený*, *postižený* či *handicapovaný*, *člověk se zdravotním postižením* nebo přímo označovala postižení. Nadpoloviční většina textů pak do titulku zařadila některý z označujících pojmů. Tato analýza předkládá průřez označování zdravotně postižených osob nebo tematické rozložení textů, kde je použita souvislost se zdravotním postižením. (Krhutová, 2007)

Medializaci zdravotního postižení se dále v roce 2005 věnoval Josef Slowík ve své práci *Medializace handicapu a její úskalí*. V ní rozebírá, v čem je v souvislosti s handicapem práce médií důležitá, jaké jsou její pozitivní i negativní důsledky či jak by měla média k handicapu přistupovat (Slowík, 2005). Tuto práci budu moci použít pro porovnání toho, jak se v průběhu let proměnilo mediální informování o handicapu.

Bakalářskou práci na téma *Obraz života lidí se zdravotním postižením ve vybraných českých médiích* zpracovala v roce 2011 Ivana Bílková z Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Výzkum se soustředí na analýzu článků o zdravotním postižení v celostátním deníku Mladá fronta DNES a v regionálním Pelhřimovském deníku v měsících červenec-prosinec roku 2010. Autorka zde zkoumá zejména medializaci s ohledem na téma sociální práce a finančních aspektů. Analyzuje také, na jaké straně se článek nachází, kdo je uveden jako autor příspěvku nebo kolik příspěvků na daná témata vyšlo v jednotlivých měsících roku (Bílková, 2011). Ačkoliv je můj výzkum zaměřen na jiná média a hlediska, než jaká zkoumá Bílková, v analýze některých mediálních aspektů může být můj výzkum porovnatelný.

V roce 2014 popsala problém medializace zdravotního postižení Lenka Opočenská ve své diplomové práci *Fenomén zdravotního postižení a jeho obraz v tištěných médiích*. Autorka podrobila výzkumu Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladou frontu DNES a Právo v období jednoho roku. Opočenská se věnovala zastoupení témat v tisku, mezi nejčastějšími byla témata práce a podpory, volného času a zaměstnávání (Opočenská, 2014). Vzhledem ke stejnému výběru dvou titulů a stejnému časovému období může být můj výzkum s touto prací porovnatelný, ačkoliv Opočenská ve své analýze použila metodu kvalitativního výzkumu.

Bližšímu tématu se pak věnovala Alice Tejkalová ve své práci *Mediální obraz paralympijských her v českých médiích*. Svůj výzkum medializace pěti paralympijských her v letech 1992-2008 provedla na denících Mladá fronta DNES, Právo, Lidové noviny a Sport. I tato práce se zakládá zejména na kvalitativní analýze. Přestože se jedná o výzkum starších článků, dotýká se tématu zdravotního postižení a taktéž kombinuje prvky kvantitativních postupů, čímž se více přibližuje mému výzkumu. V rámci kvalitativní analýzy Tejkalová zkoumala především to, jak deníky v průběhu let během paralympijských her informují obecně o tomto odvětví, jakou pozornost věnují jednotlivým sportovcům či jaké výrazy o handicapovaných v titulech převažovaly. Kvantitativní analýzu autorka použila ke zjištění, kolik mediálního prostoru věnovala daná média jednotlivým paralympijským hráčům (Tejkalová, 2010).

Podobný výzkum provedla v roce 2018 Vlasta Kursová z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v *Analýze medializace sportu osob s postižením*. Pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumala, v jakých médiích se v průběhu roku 2017 nejčastěji vyskytují články o sportu handicapovaných. Dále se výzkum zaměřuje na konkrétní témata, která články

následně zmiňují, počty zmínek jednotlivých osobností a prezentuje také medializované projekty či události. Kursová analýze podrobila 417 článků z různých médií, přičemž poskytuje přehled deseti nejvýraznějších. Vůbec nejvíce se tématu věnovala rubrika Parasport serveru Aktualne.cz s 55 výstupy, dále MF DNES, týdeník 5plus2, Primatv.eu, ČT 1 nebo Denik.cz. Nadpoloviční většina článků se věnovala tématu konkrétních akcí a jejich propagaci, zhruba sto textů pak tvořily rozhovory, reportáže nebo medailony převážně handicapovaných sportovců. Podstatně menší tematické skupiny pak tvořily obecné články o sportu pro handicapované, o státní podpoře těchto sportů či oceněních pro sportovce (Kursová, 2018). Tato analýza je s mým výzkumem metodicky nejsrovnatelnější.

Z rešerše je patrné, že se většina výzkumů na dané téma zaměřuje více na mediální obsahy a využívá kvalitativní metodiku. Pouze jedna z předložených prací formuluje výsledky na základě kvantitativní obsahové analýzy, kterou pro svůj výzkum využívám i já. Všechny výzkumy však spojuje tematická oblast zdravotního postižení a jeho medializace v různých časových obdobích.

3. Teoretická část

3.1 Zdravotní postižení a fyzický handicap

3.1.1 Zdravotní postižení a jeho druhy

Definice termínu zdravotní postižení se liší napříč různými publikacemi. Problematice terminologie zdravotního postižení se věnují nejen různé světové organizace, ale většinou také určité zákony. V České republice pojem vymezuje například § 67 Zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (dále jen „zákon o zaměstnanosti“), v němž je za osobu se zdravotním postižením považována fyzická osoba, která je orgánem sociálního zabezpečení uznána jako invalidní v prvním, druhém nebo třetím stupni a jako zdravotně znevýhodněná. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen „zákon o sociálních službách“) definuje zdravotní postižení jako *„postižení tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby“* (Zákon č. 108/2006 Sb., § 3, písm. g). Na potřeby zdravotně postižených osob se pak blíže zaměřuje Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením (dále jen „zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením“). Jeho příloha stanovuje, jaká zdravotní postižení odůvodňují přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku¹ a uvádí zdravotní stavy vylučující jeho přiznání. Podobné definice určuje také Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením (dále jen „vyhláška“), která popisuje zdravotní omezení pro účel přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením.

V obou těchto dokumentech se objevují postižení pohybového ústrojí, těžká sluchová postižení a těžká zraková postižení. Níže shrnuji definice podmiňující přiznání finančních příspěvků či zdravotního průkazu, které se v zákoně o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a ve vyhlášce objevují nejčastěji. Mezi nimi jsou:

- anatomická či funkční ztráta dolních a horních končetin, např. z důsledku obrny nebo těžkého ochrnutí,

¹ Zvláštní pomůckou se rozumí prostředek, který zdravotně postižený potřebuje k výkonu povolání, získávání informací anebo ke styku s okolím (Zákon č. 329/2011 Sb., Hlava III., § 9, odst. 5, písm. b).

- ztráta úchopové schopnosti nebo podstatné omezení funkce dolní či horní končetiny,
- zkrácení dolní končetiny o více než 5 cm,
- postižení pánve či páteře,
- hluchoslepota, těžká ztráta zraku či úplná nevidomost,
- ztráta sluchu, úplná či praktická hluchota.

Ačkoliv vyhláška považuje za zdravotní stav odůvodňující přiznání průkazu osoby se zdravotním postižením také duševní poruchy, poruchy chování či poruchy intelektu, v zákoně o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením jsou tyto problémy považovány za kontraindikaci k přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku. Ve svém výzkumu se v tomto případě budu řídit podmínkami tohoto zákona a mentální poruchy do něj zařazovat nebudu, a to proto, že se zaměřuji na *tělesné* postižení, které budu konkretizovat dále.

Termínu tělesné postižení se věnují Denisa Buřvalová a Eva Reitmayerová (2007) v publikaci *Tělesně postižený*. Obecně definují zdravotní postižení jako „*poškození nebo ztrátu určitého orgánového systému*“ (Buřvalová, Reitmayerová, 2007, s. 6). Autorky rozdělují zdravotní postižení na smyslové, mentální a tělesné, o kterém následně pojednávají, přičemž se soustředí zejména na práci s tělesně postiženými dětmi. Proto jako druh tělesného postižení zmiňují dětskou mozkovou obrnu a věnují se vývoji dítěte s tímto a dalšími tělesnými postiženími. V jejich definici tělesného postižení můžeme najít souvislost s podmínkami uvedenými v zákoně. Autorky vnímají tělesné postižení jako funkční nebo estetické omezení, tedy situaci, kdy osobě nefunguje část těla, nebo určitá část těla není veřejností pozitivně přijímána z hlediska fyzického vzhledu (tamtéž).

Novosad (2011, s. 90) označuje zdravotní postižení jako situaci, kdy dojde k poruše, omezení či znemožnění funkce, schopnosti nebo výkonu nějaké činnosti. Odkazuje také na Matouška (2008), který ve Slovníku sociální práce definuje zdravotní postižení jako „*postižení, které nepříznivě ovlivňuje kvalitu jeho života, zejména schopnost navazovat a udržovat vztahy s lidmi a schopnost pracovat*“ (Matoušek, 2008, s. 255).

V tomto slovníku dále nalezneme rozlišení pojmů postižení řeči, postižení sluchové, tělesné a zrakové. Člověk s postižením řeči má poruchu artikulace či plynulosti řeči, přičemž toto zpravidla vychází z kombinace s dalším postižením, může být vrozené i získané a v některých méně závažných případech se dá zlepšit logopedickým cvičením (tamtéž, s.144-145).

Nejvážnějším druhem postižení sluchu se rozumí hluchota, méně vážná je pak nedoslýchavost. Oba druhy mohou vzniknout ještě před vytvořením schopnosti mluvit, ale také později. Vrozená hluchota může způsobit problémy s rozvojem komunikace a navazování vztahů, často také doprovází hluchoněmost. Sluchové postižení se nejčastěji objevuje v souvislosti s vysokým věkem (tamtéž, s. 145). Vrozené nebo získané může být i tělesné postižení, které se týká pohybové či orgánové soustavy. Tento druh postižení osobu omezuje v běžných činnostech a nese s sebou také negativní psychické vlivy (tamtéž, s. 146).

Zrakové postižení rozděluje autor na úplnou a praktickou slepotu. Při prvním zmíněném není zachováno ani vnímání světla, k druhému pak dochází v případě, kdy zrak sice zachován je, ale toto vidění nestačí k vykonávání běžných činností. Ve většině případů je však poškození zraku důsledkem nemoci, menší část je pak vrozená. U lidí s těmito vrozenými vadami se lépe vyvíjí další smysly, člověk s postižením získaným v průběhu života se pak potřebuje více integrovat mezi osoby se stejnými zkušenostmi, respektive stejným postižením (tamtéž).

Pro pochopení problematiky zdravotního postižení je také důležité mít povědomí o modelech, které ji provází. Novosad (2011, s. 94) uvádí čtyři základní modely: medicínský (zdravotnický), sociální, kulturní a model osobní tragédie. Model medicínský se snaží postihnout to, co je považováno za normální a abnormální z hlediska tělesné jinakosti. Sociální model se snaží o prosazování rovnosti práv, odstraňování bariér a učinění změny ve společnosti. Pozornost věnuje zejména sociálnímu znevýhodnění, tedy handicapu (tamtéž, s. 95), kterému se věnuji v následující podkapitole. Širším modelem je pak model kulturní, který zdůrazňuje společenskou morálku, postoje a nediskriminující vztahy mezi lidmi. To vychází ze sdílených hodnot, symbolů a způsobů chování vytvářejících zavedené způsoby lidských jednání (tamtéž, s. 96). Poslední zmíněný model je výrazně emotivní, přičemž zdravotní postižení je zde reprezentováno předsudky o závislosti na pomoci druhých a jedinec je nedoceněn jako osobnost (tamtéž, s. 95).

S podobným členěním modelů postižení pracuje také příručka pro média *Jak mluvit a psát o lidech a s lidmi s postižením*, kterou v roce 2020 vydal Veřejný ochránce práv. Ta uvádí model medicínský, sociální a biopsychosociální. První vnímá postižení předně jako nemoc, člověk s postižením není schopen samostatných rozhodnutí a problém je v tomto případě na jeho straně. Oproti tomu model společenský upozorňuje na problém na straně společnosti, který ze vzniku postižení viní společnost, jelikož lidem s postižením nevytváří vhodné podmínky.

Ze spojení těchto dvou modelů pak vychází třetí, biopsychosociální. Ten zahrnuje několik osobních i společenských faktorů ovlivňující situaci člověka s postižením (Veřejný ochránce práv, 2020, s. 5-6).

3.1.2 Fyzický handicap

Pro potřeby této práce je také důležité vymezit pojem fyzický handicap (nebo také hendikep)². Matoušek (2008, s. 67) uvádí, že „*hendikep je nepříznivá sociální situace člověka vyplývající z poruchy nebo omezené schopnosti*“. Člověk s handicapem pak není schopen naplňovat společenská očekávání považovaná za normalitu a je znevýhodněn při vykonávání všedních činností. Handicap však může být ovlivnitelný systémovými opatřeními, jako je odstraňování architektonických bariér, změna společenských postojů či osobní pomoc jednotlivců bez postižení (tamtéž).

Jandourek (2001, s. 94-95) definuje v *Sociologickém slovníku* handicap jako „*sociální znevýhodnění jedince v důsledku jeho postižení nebo příslušnosti k určité skupině*“. Podle autora je velikost handicapu ovlivněna přístupem společnosti, kdy například u jedince odkázaného na vozík bude handicap snížen při vytvoření bezbariérového prostředí (tamtéž, s. 95). Stejně se k pojmu staví Buřvalová a Reitmayerová (2007, s. 5), podle nichž je handicap považován za jistou dysfunkci sociální role, již člověk nabývá v důsledku svého postižení. V jedné z kapitol také autorky rozebírají handicap jako důvod vzniku psychického stresu. Pro jedince je život s postižením dlouhodobou náročnou zatěžující situací, která zvyšuje jeho stres a způsobuje řadu osobnostních konfliktů. (tamtéž, s. 17).

Novosad (2011, s. 91) pak uvádí své srovnání pojmů zdravotní postižení a handicap. Oba společenské pojmy se odvíjí od vztahu mezi tělesným, smyslovým či psychickým poškozením a společenským prostředím. Pojem zdravotní postižení se nicméně ukazuje být nevýstižným z důvodu nekomplexnosti příčin a důsledků tělesného postižení. Autor naráží na nesprávné užívání pojmů handicap a postižení, kdy jsou obě slova veřejností považována za synonyma.

² V některých publikacích (např. Matoušek, 2008; Jandourek, 2001) je používán počeštěný pojem *hendikep*. V této práci budu používat původní anglický pojem, a to z důvodu většího dosahu veřejnosti a přirozenějšímu působení. *Handicap* je také dle Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR kodifikován jako pravopisná varianta a v současném úzu je používán 10x častěji než *hendikep* (Internetová jazyková příručka, 2022).

Handicap je přitom znevýhodnění sociální povahy, které se utváří v návaznosti na různorodé bariéry (tamtéž, s. 69).

Světová zdravotnická organizace (WHO) se pokusila termín handicap definovat v *Mezinárodní klasifikaci poruch, postižení a handicapů* (ICIDH), která byla schválena v roce 1980. Handicap považuje za nevýhodu jedince vycházející z jeho poruchy nebo postižení, která ho limituje v naplnění sociální role. Poruchu (impairment) definuje WHO jako ztrátu mentální či fyzické funkce těla. Postižení (disability) je pak neschopnost kvůli poruše uskutečňovat aktivity běžné pro zdravou společnost (ICIDH, 1980, s. 14).

V roce 2001 se rozhodla WHO vydat revizi této příručky s pozdějšími doplněními s názvem *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví* (MKF), která poskytuje jednotný systém jazykových prostředků, jež by se měly využívat pro popis zdravotních situací. V ní byl pojem handicap po konzultacích s odborníky i samotnými osobami s postižením nahrazen³ pojmem omezená participace. Porucha je zde definována stejně jako v předchozí verzi, postižení (zde také disabilita) je „*zastřešujícím pojmem pro poruchy, hranice aktivit a omezení participace*“ (MKF, 2008, s. 221).

³ K upuštění od pojmu handicap došlo na základě podnětů osob s disabilitami a organizací, které o ně pečují. Termín mohl působit pejorativně, a to zejména při použití v anglickém jazyce, mohl také být považován za stigmatizující. Proto byl nahrazen částečně jako *omezená participace*, částečně jako *disabilita*, která zastřešuje pohled na tělo, jedince i společnost (MKF, 2001, s. 250).

3.2 Vnímání zdravotního postižení společností

3.2.1 Média a zdravotní postižení

Média v současnosti nepochybně plní důležitou funkci informování společnosti o situacích, které mohou být některým jedincům vzdálené. Ne každý člověk má povědomí o tom, jaký je život se zdravotním postižením, a právě média produkují obsahy, které tento život veřejnosti přibližují. Repková (2003) se věnovala medializaci zdravotního postižení na základě Evropského roku lidí se zdravotním postižením a souvisejícího aténského kongresu věnovanému tématu médií a zdravotního postižení. Ve své stati autorka s odkazem na další odborníky (např. Dajani, Radtke) poukazuje na skutečnost, že média jsou často prakticky jediným prostředkem, díky němuž se lidé bez zdravotního postižení dozví o životě lidí s ním. (Repková, 2003, s. 261) Podle Slowíka (2005, s. 112) je tento fakt přínosem z hlediska odstraňování bariér mezi těmito dvěma skupinami lidí. Společnost může nahlédnout dokonce do soukromí a intimního života lidí s postižením.

Právě kvůli zásahům médií do života lidí s postižením, ať už v pozitivním či negativním smyslu, vytvořil Veřejný ochránce práv příručku pro média, o níž jsem referovala výše v rámci modelů postižení. Věnuje se v ní zejména pojmosloví, které by se (ne)mělo při mediálních zobrazování osob s handicapem používat. Uvádí například, že není vhodné používat termín „postižený člověk“, nýbrž „člověk s postižením“. Užívat by se neměly také pojmy charakterizující přímo postižení osoby, jako například „nevidomý“ nebo „autista“ (Veřejný ochránce práv, 2020, s. 6). Důležité je také chování k člověku s postižením v rámci novinářské práce. Novinář má s dotazovanou osobou s postižením komunikovat rovnocenně a bez vyjadřování bezdůvodné lítosti (tamtéž, s. 14). Dále příručka rozebírá doporučení pro komunikaci s lidmi s jednotlivými druhy postižení, a to v důsledku tělesného, zrakového, sluchového či mentálního omezení osob.

Novosad (2011, s. 67) uvádí, že společenské postoje k lidem s postižením jsou dané už z historických konceptů s počátkem ve starověku, z něhož je na základě historických nálezů a literatur patrný vztah ke společnosti znevýhodněných v nejvyspělejších kulturách. Společenské vztahy k lidem s postižením tak mají historický základ, v čase se liší jen společenská struktura a případné prostředky pomoci. Společné je pak napříč dějinami vnímání nedostatků postižených lidí v rámci práce, boje, soběstačnosti a společenského života.

Podle téhož autora je vztah společnosti k lidem s postižením mnohdy ambivalentní. Lidé si na jedné straně uvědomují, že postižení neubírá člověku na lidské potřebnosti či důstojnosti, na straně druhé přesto mají lidé vůči postiženým osobám předsudky, obávají se o koexistenci fungování nebo jsou otažití. To podle něj dokládají prakticky protichůdné novinové titulky, jako například *I tělesně handicapovaní mohou plavat v bazénu*, *Tělesně postižení sportují* nebo *Matka vozíčkářka porodila zdravého chlapečka* (tamtéž, s. 68).

3.2.2 Stereotypy a předsudky

Stereotypy rozebírá Alice Němcová Tejkalová (2012, s. 29), která se ve své publikaci *Ti druzí sportovci: mediální stereotypizace a rámcování handicapovaných v tisku v letech 1948-2008* věnovala stereotypizaci handicapovaných sportovců. Podle ní je stereotypem v mediální sféře způsob, jakým jsou ukazováni lidé a události v médiích. Jelikož jsou média zdrojem informací, mohou se podílet právě na tvorbě stereotypů a stávají se tak aktéry procesu stereotypizace, kterým se rozumí proces zařazování do rozlišujících kategorií (tamtéž, s. 32). Stereotypy se také mění v průběhu času podle toho, jak jsou či nejsou přijímány různé menšiny, v tomto případě lidé s handicapem (tamtéž, s. 34). S tím souvisí i prezentace těchto menšin v médiích, která se také časově vyvíjí.

O stereotypch pojednává také Matoušek (2008, s. 227), podle nějž jde o „*předsudečné zobečněné přesvědčení určující očekávání*“. Pro téma postižení uvádí příklad postoje k lidem s mentálním postižením, kdy je stereotypem přístup k nim jako k dětem, které mají být vychovávány (tamtéž).

Trampota (2006, s. 93) uvádí, že je stereotypní prezentace určitých částí společnosti ve zpravodajství vyvolána zejména omezeným prostorem a nutností rychlé reakce na daný zpravodajský příběh.

Předsudkům, s nimiž bývají spojovány právě stereotypy, se dále věnuje Novosad (2011, s. 79-80), který rozděluje jejich čtyři typy. Prvním jsou paternalistické a podněcující, při nichž je typický ochranný či charitativní přístup. Zejména pečující osoby v rámci těchto předsudků samy rozhodují o tom, co dokážou lidé s postižením bez ohledu na jejich potenciál. Oproti tomu druhý typ – odmítavé a degradující předsudky – vylučuje práva lidí s postižením, považuje je za parazitující na zdravých lidech například v rámci daní. Lidé s těmito předsudky degradují profesní či studijní úspěchy lidí s postižením. Z těchto typů pak

vychází pojem disabilismus, což je dle Novosada (2011, s. 95) „*postoj reprezentovaný paušalizovaným předpokladem, že člověk s tělesným či jiným postižením bude více méně neschopný a závislý na pomoci druhých (...)*“.

Autor dále definuje protektivně-paušalizující předsudky reprezentující názor, že mají lidé s tělesným postižením neoprávněné výhody oproti zdravým lidem, mezi něž patří například průkazy výhod (TP, ZTP a ZTP/P) nebo vyhrazená místa k parkování a je tím vyvolán dojem poskytování benefitů handicapovaným osobám. V poslední řadě mohou mít lidé také idealizující předsudky, při nichž vnímají osoby s postižením jako hrdiny a cítí k nim obdiv. Tento typ může být pro postižené paradoxně nepřijemný, protože se zde více angažují emoce než fakta (tamtéž, s. 80).

3.2.3 Norma a stigma

Nejen stereotypy však vedou k tvorbě předsudků. Dalšími průvodními jevy může být norma a stigma a dle Novosada (2011, s. 70-73) se obě témata prolínají s životem tělesně postižených. Norma je podle něj společensky uznávaným kritériem pro hodnocení daného jevu, má sociokulturní povahu a vyvíjí se v závislosti na místě a čase. Následný stav jedince či skupiny, který odpovídá zavedeným normám se nazývá normalita. To, co splňuje normu, můžeme nazvat normálním. Normalita může být často zaměňována s velmi tradičním pojmem zdraví. Zatímco zdraví je stav integrity či vyváženosti, normalita odpovídá tomu, co společnost považuje za normu.

Pokud společnost nevnímá jedince tak, jak je zvyklá, tedy podle určité vlastní normy na fungování člověka nebo na jeho vzhled, může dojít ke stigmatizaci. Stigmatem⁴ se rozumí označení odlišností jedince od normality, a to fyzické, psychické či sociální, což může ve výsledku vést k ohrožení jedincovy sociální identity. Pokud na jedinci shledáváme evidentní odchylky od normy, může být diskreditován. Diskreditovatelnost pak přichází, pokud osoba s postižením nejeví jednoznačné známky stigmatu, nicméně svou poruchu (například poruchu

⁴ Další definici stigmatu uvádí i Jandourek (2001, s. 239). Podle něj se jedná o „*označení, kterým se nějaká osoba ve své skupině negativně odlišuje od platných standardů, především od psychické, fyzické nebo sociální normality (...)*“. Pojem pochází již z dob starého Řecka, kdy stigmatem bylo tělesné značení jedince, které negativně vypovídalo jeho vlastnostech (tamtéž, s. 240). V současnosti dochází připsáním stigmatu ke stigmatizaci (tamtéž).

Stigmatizaci pak Matoušek (2008, s.116) označuje také jako nálepkování.

vnitřních orgánů) tají a snaží se působit normálně, ale právě to ho může omezit v běžných činnostech (tamtéž, s. 74-75).

V případě, kdy společnost předpokládá, že se jedinec se stigmatem nemůže stát její plnohodnotnou součástí a zachází s ním s různými nevýhodami, dopouští se tak diskriminace (tamtéž, s. 82). Podle Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, ke které se podpisem připojila Česká republika v roce 2007, je diskriminace na základě zdravotního postižení *„jakékoli činění rozdílu, vyloučení nebo omezení provedené na základě zdravotního postižení, jehož cílem nebo důsledkem je narušit nebo zrušit uznání, užívání nebo uplatnění (...) všech lidských práv a základních svobod (...)“* (OSN, 2006, čl. 2).

Všechny výše zmíněné problematiky mohou ovlivňovat právě média. Dle Novosada (2011, s. 81) může neobjektivním zpravodajstvím veřejnost nabýt dojmu, že lidé s postižením automaticky získávají finance na nutné pomůcky a další záležitosti k usnadnění života. Jedná se však o příspěvky většinou nižší než skutečné náklady, a navíc na ně nemusí mít nárok každý. Autor dále poukazuje na informování o poškození lidí s postižením, například krádeží, které může ve veřejnosti vzbudit dojem, že jsou tyto osoby nakonec příliš důvěřivé nebo nevděčné za to, co jim je poskytováno.

3.2.4 Nastolování agendy a rámcování

S mediálními obsahy a jejich výzkumy úzce souvisí pojem, se kterým přišli v roce 1972 Maxwell McCombs a Donald Shaw. Z politických výzkumů autorů vyplynulo, že média nastolují veřejnosti její agendu, tedy že existuje těsná souvislost mezi zpravodajskou prezentací témat a tím, jakou důležitost jim přisuzují konzumenti těchto zpráv (DeFleur, 1996, s. 272).

McCombs (2009, s. 26) termín definuje jako *„schopnost ovlivňovat významnost témat ve veřejné agendě“*. Podle autora je zmíněná veřejná agenda důsledkem nastolování agendy mediální. Jedná se o situaci, kdy veřejnost začne za důležitá považovat témata, na něž je kladen důraz ve zprávách (tamtéž, s. 30).

K těmto možnostem agendy pak přidává Trampota (2006, s. 114) ještě agendu politickou. Podle něj se zpravodajství dá sledovat nejen z hlediska výběru aktuálních událostí, ale i z hlediska výběru témat, k nimž se události vztahují. Tím se koncept nastolování agendy dotýká spíše dlouhodobějších účinků médií (tamtéž, s. 113).

Podle McCombse (2009, s. 69) představuje nastolování agendy „*mocný a rozšířený účinek masové komunikace, který je výsledkem specifického obsahu masových médií*“. Trampota (2006, s. 121) rozebírá také důvody toho, proč jsou někteří lidé ovlivnitelnější mediální agendou než lidé jiní. U příjemce je důležité to, jaký má zájem o samotný obsah médií, do jaké míry je seznámen s problematikou daných témat a také jaké vytváří úsilí k vyhledávání spolehlivých zdrojů informací.

McCombs (2009, s. 26) uvádí příklady procesu nastolování agendy v novinových sděleních. Významnost témat v mediální agendě podle něj určuje například zpráva na titulní straně, rozdíl této strany od dalších stran, velikost titulku nebo samotný rozsah zprávy. Dodává, že zprávy na titulní straně mají zhruba dvakrát více čtenářů než zprávy, na které narazíme po otevření listu. Pokud má článek velký titulek a přitažlivou grafiku, dostane se také do povědomí více čtenářům (tamtéž, s. 89). V případě psané mediální agendy může dojít i k jistému omezení jejího rozsahu, a to v důsledku omezeného prostoru v novinách (tamtéž, s. 72).

S nastolováním agendy dále souvisí také rámcování neboli framing. Při něm mohou média během zpracování určitého tématu některé jeho prvky zdůraznit a jiné naopak zcela vynechat (Trampota, 2006, s. 122). Rámcování spadá pod druhý stupeň nastolování agendy, který se zaměřuje na významnost atributů⁵, kdežto první stupeň se zabývá významností objektů⁶ (Tabery, 2008, s. 29).

V mediální agendě rozumíme rámcováním situaci, kdy dochází k výběru a zdůraznění jistých atributů a vykreslování zpravodajských témat (McCombs, 2009, s. 133). Základními rysy tohoto procesu je výběr, selekce určitých prvků a jejich následná významnost. Té tvůrce dosahuje umístěním nebo opakováním tématu, a zatímco některé prvky se stávají významné, jiné jsou naopak zcela vynechány (Tabery, 2008, s. 31). Setkat se můžeme také se stylistickým rámcováním, které zahrnuje vzhled strany, grafické prvky nebo užívání různých jazykových prostředků v mediálních sděleních (McCombs, 2009, s. 229).

⁵ Atributem se rozumí charakteristiky a vlastnosti, které jsou obrazem objektu (McCombs, 2009, s. 111). Druhý stupeň se tedy zaměřuje na to, které vlastnosti daných témat mají přednost (Tabery, 2008, s. 29).

⁶ Objektem je v tomto případě myšleno veřejné téma – to, k čemu se upíná čtenářova pozornost (McCombs, 2009, s. 111). V prvním stupni se tedy jedná o tradiční teorii nastolování agendy, ptáme se na to, jaké téma je společensky významné (Tabery, 2008, s. 29).

Koncept nastolování agendy se týká nejen témat politických, z nichž vychází původní výzkum. Pokud by média nezařazovala téma fyzického handicapu do svých obsahů, společnost by se o něm dozvíдалa jen ze svého okolí. Proto koncept považuji za relevantní a neměl by být v této práci opominut.

3.2.5 Hard news a soft news

Jedním z typů zpravodajského rozdělení, které budu analyzovat i ve své práci, je rozlišení hard news a soft news. Definice Trampoty (2006, s. 30-31) se odvíjí od výzkumu Gay Tuchmanové (1978), která dělí zprávy mimo jiné na tzv. hard news a soft news, tedy horké novinky a doplňující informace. Za hard news můžeme považovat to, co je důležité a aktuální a to, co by měla informovaná veřejnost vědět, zatímco soft news jsou spíše informacemi o každodenním životě lidí, tedy zajímavými záležitostmi.

Prakticky stejně definuje tyto dvě možnosti zpracování informací i Sedláková (2014, s. 324), která je zastřešuje jako obor hodnot proměnné⁷ zpracování příspěvku. Za hard news autorka považuje události se zásadním významem, události závažné a naléhavé. Soft news pak nemají širší význam nebo jsou zpracovány jako zábavné.

K tomu Sedláková (2014, s. 123) odkazuje také na základě znakové podobnosti a uvádí, že právě zprávy soft news, tedy zprávy zosobněné, jsou znakem bulvárního zpravodajství. Trampota (2006, s. 31) pak poukazuje na vývoj médií, kdy může dojít k záběru stále většího místa doplňujícími informacemi a tím i vytlačování horkých novinek. Zároveň upozorňuje na to, že se oba typy mohou překrývat a události mohou být zpracovány tak i onak v závislosti na typu média.

⁷ O pojmech *proměnná* a *obor hodnot* Sedláková (2014, s. 123) referuje v rámci práce s daty v obsahové analýze. Proměnná je podle ní „*charakteristika objektu, která může mít více než jednu vlastnost*“. Obor hodnot pak tvoří uskupení různých variant, kterých proměnná nabývá (tamtéž). V případě této konkrétní teorie popisuje proměnnou *zpracování (atraktivitu) příspěvku* s oborem hodnot *hard a soft news* (tamtéž, s. 324).

4. Metodika výzkumu

V této kapitole se budu věnovat analytickým aspektům své práce. Nejprve přiblížím metodu svého výzkumu, představím jednotlivé prvky analýzy a následně rozeberu svá výzkumná zjištění na základě číselných dat a souvisejících grafů.

4.1 Kvantitativní obsahová analýza

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu kvantitativní obsahové analýzy, která je vhodná pro zkoumání většího počtu textů. Tato metoda se soustředí na práci s tvrdými daty, tedy takovými, která jsou nejčastěji v numerické formě. Právě data kvantifikovaná jsou pomůckou pro zjišťování opakovatelnosti dat a formulování zobecnitelných závěrů (Sedláková, 2014, s. 51).

Dle Scherera (2011, s. 29-30) je kvantitativní obsahová analýza charakteristická vysokou mírou strukturovanosti, s čímž je spojen i vysoký stupeň ověřitelnosti. Kromě toho autor potvrzuje, že díky této metodě je možné zpracovat velké množství textů a výsledky je možné podrobit statistickým analýzám a znázornit je v tabulkách či grafech.

Sedláková (2014, s. 52-54) také uvádí, že kvantitativní metoda má charakter nomotetické vědy – snaží se postihovat obecně platné zákonitosti. Důležité pro výzkum jsou také pojmy validita a reliabilita. Validita neboli platnost nám říká, zda skutečně zkoumáme ty charakteristiky, které jsme zamýšleli. Jejím předpokladem je reliabilita (spolehlivost), která znamená dosažení stejných výsledků v případě budoucího zkoumání stejných materiálů za pomoci téže metody. Výsledky dané analýzy tedy závisí na metodách a analyzovaných souborech, nikoli na lidech provádějících výzkum (Scherer, 2011).

Historicky je obsahová analýza spojena s rozšířením masového tisku v 19. století a následně s teorií masové komunikace o století později. Právě ta uvádí, že sdělení je publikem přijímáno v nezměněné podobě a vnímáno stejně jako tvůrcem. Masová média (především tisk a film) tak mohou mít velký vliv a účinek při šíření informací (Sedláková, 2014, s. 292). V souvislosti s obsahovou analýzou autorka dále uvádí, že „*množství pozornosti věnované ve zkoumaném textu určitému tématu je vyjádřením důležitosti, jež je mu přikládána podavatelem i společenským rámcem*“ (tamtéž, s. 293). Díky výsledné kvantifikaci zjištěných dat se můžeme spolehlivě přesvědčit o významu zkoumaných sdělení (tamtéž).

4.2 Cíle práce, výzkumné otázky a hypotézy

Cílem mé práce je zjistit, jaký mediální prostor věnují vybrané deníky tématu fyzického handicapu a popsat, v čem se jednotlivá média při informování o této problematice liší. Pro dosažení cíle práce jsem stanovila několik výzkumných otázek a hypotéz vycházejících z předchozí teoretické části. Jako hlavní výzkumnou otázku (dále také HVO) jsem stanovila následující:

HVO: Jaký mediální prostor věnují média osobám s fyzickým handicapem?

Ke zodpovězení této otázky mě dovede zjištění čísla strany, na níž byly články zveřejněny, výpočet plochy příspěvku a v neposlední řadě i stanovené vedlejší výzkumné otázky 1-8 (dále také VO1-8), k nimž předkládám hypotézy.

VO1: Jakého tématu se články o fyzickém handicapu týkají nejčastěji?

Hypotéza č.1 (dále také H1): Příspěvky se budou nejčastěji týkat tématu sociálních služeb, práce a podnikání, financí a bariér.

Na základě předchozích výzkumů zmíněných v kapitole Rešerše předpokládám, že i výsledkem mého výzkumu bude skutečnost, že nejvíce zmiňovaným tématem budou sociální služby, pracovní podmínky nebo finance.

VO2: Jací mluvčí se v textech nejčastěji vyjadřují?

Hypotéza č. 2 (dále také H2): Autoři budou dávat nejvíce prostoru mluvčím ze sféry pomáhajících organizací, nadací a charit nebo zdravotnictví.

S ohledem na předchozí hypotézu předpokládám, že zmíněná témata mohou komentovat nejčastěji organizace, které pomáhají se začleněním do pracovního procesu stejně jako nadace a charity, jež často navíc řeší finanční záležitosti. S ohledem na téma týkající se zdraví očekávám vyjádření odborníků z oblasti zdravotnictví.

VO3: Jaký prostor věnují články mluvčím, kteří jsou sami handicapovaní?

Hypotéza č. 3 (dále také H3): Mluvčí, kteří jsou sami handicapovaní se budou vyskytovat alespoň v 25 % všech příspěvků.

Tuto hypotézu předkládám na základě normativních požadavků na zpravodajství⁸, mezi něž patří vyváženost, tedy poskytnutí stejného prostoru k vyjádření různým stranám. Ačkoliv některé příspěvky budou kratší než jiné a nebudou obsahovat vyjádření žádných mluvčích, předpokládám, že ve zbylých příspěvcích dojde k poskytnutí adekvátního prostoru fyzicky handicapovaným osobám. Za splnění tohoto kritéria považuji vyjádření handicapovaných alespoň ve čtvrtině (25 %) z celkového počtu analyzovaných příspěvků.

VO4: O kterém typu postižení média píší nejčastěji?

Hypotéza č.4 (dále také H4): Média budou pojednávat nejčastěji obecně o zdravotním postižení.

Předpokládám, že příspěvky se budou věnovat nejvíce informacím týkajících se handicapu jako takového. Z výzkumu Krhutové zmíněného v rešerši vyplynulo užívání obecně označujících pojmů více než užívání konkretizujících pojmů. Proto usuzuji, že se i v analyzovaném vzorku tohoto výzkumu objeví nejvíce článků obecně o handicapu/zdravotním postižení.

VO5: Kterí autoři téma nejčastěji zpracovávají?

Hypotéza č. 5 (dále také H5): Téma budou v každém z médií zpracovávat většinou stejní autoři.

Předpokládám, že se podobným tématům budou v daných médiích věnovat převážně stejní autoři. Některé události na sebe totiž mohou navazovat, týž autoři je zpracovávají opakovaně, protože znají souvislosti a během své práce získali zkušenosti a znalosti

⁸ Pro kompletní představu o této problematice stručně uvedu koncept kvalitativních standardů tak, jak ho rozebírá například Jílek (2015, s. 12-13). Jedná se o koncept zásad informační kvality (objektivity), který si zakládá na dvou základních faktorech. Zmíněná vyváženost je spolu s neutralitou aspektem faktoru nestrannosti. Druhým faktorem objektivity je faktičnost, která říká, že zpráva má být pravdivá, relevantní a srozumitelná (informativní). To vše je konstruktem předpokladu o tom, jak mají média se zpravodajstvím nakládat.

natolik, že jsou schopni být odborníky na dané téma. Proto usuzuji, že polovina autorů v sestupném seřazení od největšího počtu příspěvků zpracuje více než 50 % článků.

VO6: Informují média o tématu rovnoměrně po celý rok?

Hypotéza č. 6 (dále také H6): Počet příspěvků jednotlivých médií bude v každém měsíci přibližně stejný.

Ačkoliv se mohou lišit počty příspěvků v médiích navzájem, z hlediska předpokládané rovnoměrnosti témat očekávám, že se budou počty otisknutých příspěvků lišit maximálně v jednotkách.

VO7: Preferují média více hard news, nebo soft news?

Hypotéza č. 7 (dále také H7): V denících Právo a Hospodářské noviny se budou vyskytovat více hard news, deník Blesk bude častěji zpracovávat soft news.

S ohledem na výše zmíněné definice hard a soft news předpokládám, že deník Blesk bude jako bulvární tisk dávat přednost doplňujícím informacím (soft news). Naopak seriózní tištěná média, jako Hospodářské noviny a Právo, budou více zpracovávat důležité informace, tedy hard news.

VO8: Jaký je poměr českých a zahraničních příspěvků?

Hypotéza č. 8 (dále také H8): Média budou prezentovat více příspěvků z českého prostředí.

Vzhledem k tomu, že analyzovaná média působí na našem trhu pro českou společnost se domnívám, že se budou většinou zabývat tématy z domácí scény. Kromě toho má deník Právo a deník Blesk specializovanou zahraniční rubriku výrazně kratší, než jsou ty české, proto bude cizích příspěvků méně než domácích.

4.3 Zkoumaná média

4.3.1 Hospodářské noviny

Hospodářské noviny (HN) vychází od roku 1990 a jsou českým tištěným deníkem, který dává největší prostor informacím z oblasti ekonomie a byznysu. Vychází od pondělí do pátku pod vydavatelstvím *Economia* a aktuálním šéfredaktorem je Jaroslav Mašek (Unie vydavatelů, 2022).

V HN se setkáme s různými rubrikami i denními přílohami. Kromě zpravodajství v rubrice Události se věnují také publicistice v rámci rubriky *Názory*, *Panorama* nebo *Byznys a peníze*. Od úterý do pátku se setkáme s týdenními texty na daná témata. V úterý sledují téma investic, středa se věnuje realitám, čtvrtek nabízí čtení o právních záležitostech a v pátek si můžeme hlouběji přečíst o společensko-ekonomických trendech v rámci odlehčeného čtení přílohy *Víkend* (*Economia*, 2022).

Kromě poslední přílohy si čtenáři v pátek mohou HN zakoupit s lifestylovým magazínem *PročNe*. Čtyřikrát ročně pak deník vydává byznysový časopis *HN Speciál*, který v souvislostech podává témata ze světa podnikání či technologií. V závislosti na aktuální poptávce po tématech pak *Economia* do novin vkládá tematické magazíny a speciální přílohy (tamtéž).

4.3.2 Právo

Druhým zkoumaným médiem v této práci bude tištěný deník *Právo* z mediálního domu *Borgis*. Vychází od roku 1991 a aktuálním šéfredaktorem je Zdeněk Porybný. Podle charakteristiky Unie vydavatelů (2022) se jedná o „*společenskopolitický celostátní deník s pravidelnými týdenními suplementy*“.

V pondělí vychází s přílohou *Sport extra*, která obsahuje rozšířené zpravodajství ze světa sportu. Úterní příloha *Styl pro ženy* se svými texty o módních či kosmetických trendech, jídle či zdraví zaměřuje zejména na dámské publikum. Ve středu vychází magazín *Dům & Bydlení* s inspirací pro stavby domů a bytů, čtvrtek je věnován kultuře v přílohách *Salon* nebo *Café*. Páteční *Víkend* nabízí domácí i zahraniční odpočinkové čtení, v sobotu se pak *Magazín Právo* zaměřuje na televizní program následujících dní a přináší zajímavé rozhovory či reportáže (*Právo*, 2022). V deníku *Právo* nalezneme i zpravodajství dle jednotlivých regionálních mutací.

4.3.3 Blesk

Deník Blesk je bulvárním deníkem vycházejícím od roku 1992. Jeho šéfredaktorem je Radek Lain a vychází jako jeden z titulů Czech News Center. Typický je zejména vysokou mírou užívání fotografií nebo barevných titulků. Dle Nadačního fondu nezávislé žurnalistiky (NFNZ) je od roku 2002 nejprodávanějším a nečtenějším celostátním deníkem u nás (NFNZ, 2022).

Blesk vychází každý den, v pátek s přílohou Blesk magazin, v sobotu pak s přílohou shrnující nejzajímavější události týdne. V neděli se čtenáři setkají se sesterským titulem Nedělní Blesk. Kromě toho vychází i v regionálních mutacích Praha, Praha a střední Čechy, jižní Čechy, východní Čechy, severní Čechy, západní Čechy, Brno a okolí, jižní Morava a severní Morava (Unie vydavatelů, 2022).

4.4 Výzkumná jednotka

Výzkumnou jednotkou této analýzy jsou jednotlivé články z uvedených médií. Ke zjištění relevantních výzkumných jednotek mi pomohla databáze Anopress. V ní jsem vyhledala články z deníků Hospodářské noviny, Právo a Blesk v období 1.1.2021 - 31.12.2021, a to za pomoci těchto klíčových slov ve všech pádech: *fyzický handicap, handicapovaný, tělesné postižení, tělesně postižený, zdravotní postižení, zdravotně postižený, zrakové postižení, zrakově postižený, nevidomý, sluchové postižení, sluchově postižený, neslyšící*.

Z tohoto vyhledávání vyplynulo celkem 410 článků. Z výsledného vzorku byly vyřazeny články, které:

- a) obsahovaly některé z klíčových slov, ale pojednávaly o handicapovaných zvířatech,
- b) obsahovaly některé z klíčových slov v důsledku zmínky zákona nebo zákonů týkajících se osob se zdravotním postižením, ale pojednávaly o autismu nebo mentálním postižení,
- c) byly duplicitní (tj. vyšly dvakrát ve stejném médiu o několik dní později),
- d) byly databází chybně zařazeny do vybraných médií nebo došlo k překlepu ve článku,
- e) některé z klíčových slov bylo použito jako urážka a nereférovalo o tématu fyzického handicapu,
- f) byly vydány v některé z příloh daného vydání, nikoliv v samotných novinách.

Článků o handicapovaných zvířatech (ad a) bylo celkem 13, z toho osm v deníku Právo a pět v deníku Blesk. Ad b) bylo vyřazeno 8 článků týkajících se mentálního postižení nebo autismu, z nichž polovina byla v deníku Právo, dva články byly vyřazeny z Blesku a taktéž dva články z Hospodářských novin. Články duplicitní (ad c) jsem z výzkumu vyřadila, protože byly zcela totožné jako ty, které vyšly o několik dní předem ve stejném měsíci, a byl by tak zaznamenán stejný příspěvek vícekrát. Tyto články se vyskytly celkem dvakrát, v obou případech v deníku Právo.

K chybě (ad d) došlo ve čtyřech případech. Jeden článek v deníku Právo obsahoval překlep, kdy bylo místo „*zdravotní pojištění*“ uvedeno „*zdravotní postižení*“, což bylo zcela zřejmé z kontextu článku. Mezi vyhledané články i přes daná kritéria pak zařadila databáze Anopress tři příspěvky z jiných médií (Moravskoslezský deník a Ekonom). Pouze jeden článek se týkal bodu e), a to příspěvek v deníku Právo, který pojednával o urážce ve sportu, kdy na stranu soupeře zazněla urážka „*mentálně handicapovaní retardí*“.

Nejvíce článků, celkem 37, jsem vyřadila na základě bodu f), jednalo se tedy o příspěvky v jednotlivých přílohách. V deníku Právo to byly přílohy *Café* a *Salon*, v nichž zadaná klíčová slova obsahovalo 7 článků. Z deníku Blesk bylo vyřazeno taktéž sedm článků z příloh *Senioři*, *Krásné Moravskoslezsko* a *Ordinace*. Hospodářské noviny publikovaly 12 příspěvků ve svých přílohách *Život se zvířaty*, *Pro byznys*, *Inovace ve zdravotnictví*, *Strojírenský veletrh*, *Nejlepší nadace a fondy*, *Magazín Vánoce* a *Speciál 2021*. Z celkového počtu 410 příspěvků vzešlo po odečtu vyřazených 345 zkoumaných příspěvků.

4.5 Operacionalizace

Před samotnou prezentací výsledků výzkumu uvedu také přehled analyzovaných proměnných a podmínky, podle nichž byly zaznamenávány.

Číslo příspěvku – příspěvky byly číslovány chronologicky dle data vydání.

Strana – číslo strany, na níž článek vyšel. V případě, kdy byl článek na více stranách, byla uváděna první z nich, na které článek začíná.

Datum vydání – datum, kdy článek v denním tisku vyšel, tj. období od 1.1.2021 do 31.12.2021, přičemž pro výsledky analýzy bude důležitý zejména měsíc, konkrétní dny byly zaznamenány pouze pro přehlednost výzkumu.

Titulek – úvodní nadpis článku, který byl zaznamenán pro lepší orientaci v příspěvcích. V případě, kdy článek začínal na jedné straně a pokračoval na jiné, uveden byl titulek z první strany.

Médium – analyzovaný tisk, ve kterém článek vyšel, tj. Hospodářské noviny, Právo, nebo Blesk, přičemž nebyly rozlišovány jednotlivé regionální mutace.

Autor/autorka – jméno nebo zkratka jména autora, který článek napsal. Zkratky byly zachovány, nebyly doplňovány celým jménem. Mezi autory nebyla započítána zkratka České tiskové kanceláře (ČTK).

Mluvčí – osoba, která se v článku vyjadřuje – je zde přímá citace mluvené výpovědi, odpovědi na zasláný dotaz nebo šlo o odpověď v rámci rozhovoru. Zaznamenáni byli u jednoho příspěvku všichni mluvčí i v případě, kdy se jednalo o několik mluvčích stejné kategorie. V této kategorii byly rozlišovány následující kategorie:

- *pomáhající organizace a spolky* – zástupci neziskových organizací a dalších spolků a společností, které se věnují pomoci zdravotně postiženým osobám, jako jsou rady zastupující jejich práva, sociální služby pečující o handicapované osoby apod.; pomáhají se začleněním do majoritní společnosti,
- *rodinný příbuzný* – osoba příbuzná s osobou, o níž se v článku pojednává, např. rodič, sourozenec apod.,

- *politický sektor* – ministři, politici, tiskoví mluvčí ministerstev a dalších politických subjektů, poslanci, senátoři, zástupci zahraničních politických stran nebo europoslanci,
- *nadace a charity* – zástupci nadací a Charity ČR, které se angažují především při finančních sbírkách pro zdravotně postižené,
- *dopravní podniky* – zástupci dopravních společností,
- *zástupci měst a obcí* – starostové obcí a měst, komunální politici, místní úředníci nebo zástupci krajů,
- *školství* – pracovníci ve školství, učitelé, ředitelé škol či školek,
- *zdravotnictví* – odborníci z oboru zdravotnictví, lékaři nebo zástupci zdravotních pojišťoven,
- *veřejnost* – lidé z řad veřejnosti, náhodní mluvčí bez další specifikace,
- *sport* – sportovci, zástupci běžných sportovních agentur,
- *jiné společnosti a organizace* – společnosti, které nespádají do kategorie pomocných organizací, tj. nezaměřují se přímo na pomoc osobám se zdravotním postižením, ale k tématu se vyjadřují,
- *složky IZS* – policisté, hasiči, záchranáři a mluvčí těchto orgánů,
- *odborníci, vědci* – politologové, sociologové, vědci nebo soudci a další odborníci na dané téma,
- *umělci* – herci, režiséři, zpěváci, hudebníci a další lidé z kulturní sféry,
- *sám handicapovaný* – osoba se zdravotním postižením, označeno v případě, kdy je v následující kategorii *Mluvčí handicapovaný* označeno „ano“.

Mluvčí handicapovaný – možnost „ano“, pokud je mluvčí osobou s fyzickým handicapem, nebo možnost „ne“, pokud mluvčí netrpí žádným z typů postižení.

Typ postižení – druh zdravotního postižení, o němž se v článku pojednává, v případě několika typů byly zaznamenány jejich kombinace, které se v textech objevily:

- *obecně handicap* – článek pojednává obecně o pojmu zdravotní postižení nebo handicap,
- *tělesné* – postižení tělesné, např. v důsledku obrny, ochrnutí, ztráty končetiny nebo osoba na vozíku,
- *zrakové* – lidé se zrakovým postižením, nevidomí,
- *sluchové* – lidé se sluchovým postižením,

- *tělesné + zrakové* – kombinace tělesného a zrakového postižení, nebo zmínka o těchto dvou,
- *sluchové + zrakové* – kombinace sluchového a zrakového postižení, nebo zmínka o těchto dvou,
- *tělesné + zrakové + sluchové* – kombinace všech tří typů postižení.

Hard news/soft news – typologie daného textu dle kategorizace rozebrané v teoretické části:

- *hard news* – aktuální zpravodajství, důležité události, typicky krátké a rozšířené zprávy,
- *soft news* – zajímavé záležitosti a události z běžného života, publicistické útvary – rozhovory, komentáře apod.

Téma – hlavní tematické zaměření článku. Určeny byly tyto kategorie:

- *sbírky a charity* – informace o sbírkách, charitativních událostech na pomoc handicapovaným osobám,
- *zdravotnictví* – informace týkající se zdraví, očkování, hospitalizací apod.,
- *politika* – politická témata, volby,
- *finance* – příspěvky pro zdravotně postižené, zdražování či zlevňování služeb pro zdravotně postižené, nájmu apod.,
- *práce a podnikání* – pracovní příležitosti pro handicapované, podnikatelé se zdravotním postižením apod.,
- *umění/kultura* – kulturní události, umělecká díla či výstavy děl osob se zdravotním postižením,
- *sport* – sportovní události, paralympiády, příběhy sportovců s handicapem,
- *trestné činy* – trestná činnost páchaná na osobách (nebo osobami) se zdravotním postižením,
- *sociální služby* – informace o domovech pečujících o zdravotně postižené osoby, jejich rozšiřování či rušení, dostupnost služeb pro zdravotně postižené,
- *doprava* – bariéry v dopravě, dostupnost dopravy pro zdravotně postižené,
- *jiné* – další témata, která nespádají do zmíněných kategorií – představení pomáhajících organizací, školství a vzdělávání, zdravotně postižení a senioři, zřizování komunikačních služeb pro handicapované, rodinné záležitosti osob s handicapem.

Fotografie – možnost „ano“, či „ne“ podle toho, zda se v článku objevuje fotografie, přičemž je započítávána do celkové plochy článku a dále není vyměřováno její procentuální zastoupení.

Plocha – udávána v cm², plocha byla na šířku počítána mezi začátkem a koncem sloupců (příp. fotografií), na výšku byla počítána od prvního (titulek/nadtitulek) po poslední řádek článku. Do plochy tedy nebyly započítány bílé okraje a další grafické prvky okolo textu. Plochy článků na více stranách byly sečteny a číslo zaokrouhлено na jedno desetinné místo.

5. Výsledky analýzy

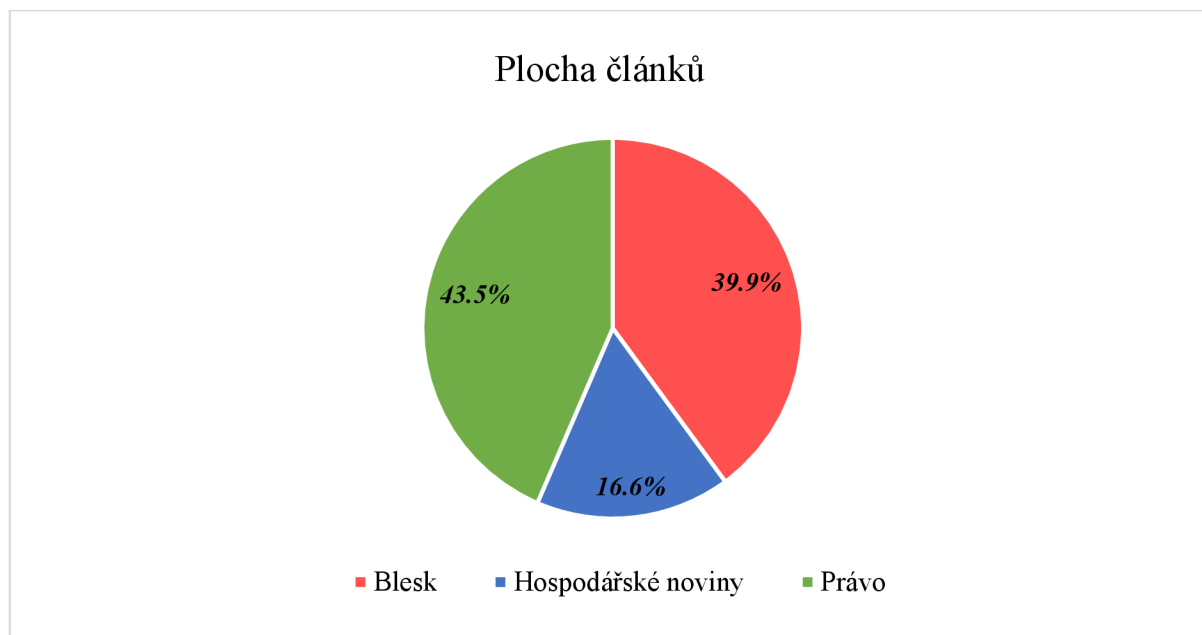
V této kapitole budu odpovídat na výzkumné otázky a potvrdím hypotézy uvedené v podkapitole 4.2. Výsledky doplním také dalšími zjištěními, která nebyla zahrnuta přímo mezi výzkumné otázky, ale analýzu doplňují. Pro přehlednost dat je v každém grafu znázorněn deník Blesk červenou barvou, deník Právo zelenou barvou a Hospodářské noviny mají barvu modrou.

5.1 Velikost a rozmístění článků

Celková změřená plocha všech článků byla 104 603 cm², což by zabralo přibližně 42 celých běžných stran analyzovaných deníků. Nejrozsáhlejší článek v deníku Právo měřil 1167,4 cm², v Blesku 3862,9 cm² a v Hospodářských novinách 961,7 cm². Naopak nejmenší plochou článků v médiích byly ty s rozměrem 17,6 cm² v Právu, 17,9 cm² v bulvárním deníku Blesk a 21,5 cm² v Hospodářských novinách.

Největší část z celkové plochy zabíralo Právo, kde se jednalo o 45 523,7 cm². Druhý největší prostor věnoval tématu deník Blesk s 41 762,5 cm². Hospodářské noviny využily plochu 17 316,8 cm². Procentuální zastoupení těchto čísel z celkové změřené plochy ukazuje následující Graf 1.

Graf 1: Procentuální zastoupení plochy článků

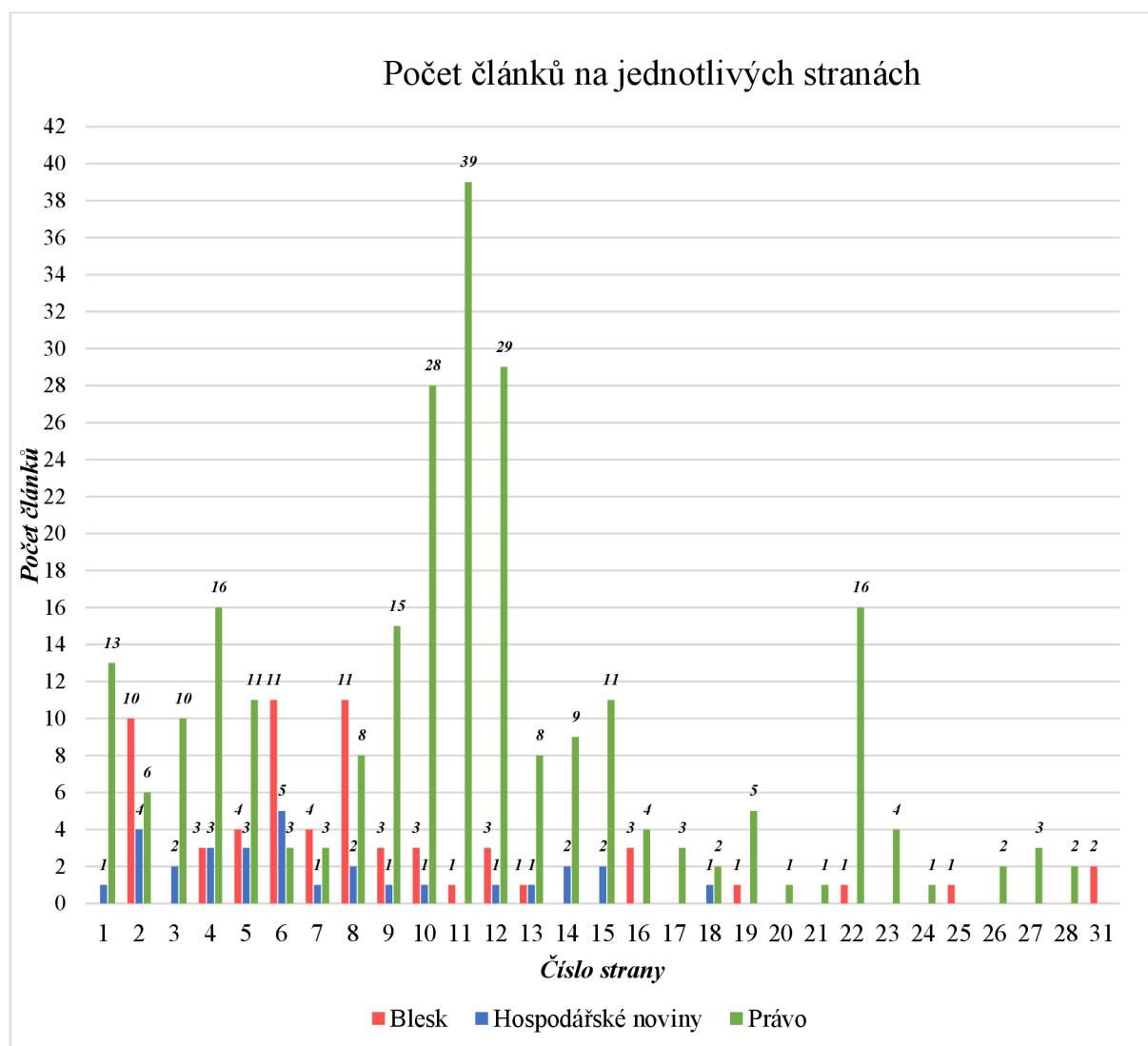

Průměrnou hodnotou plochy článků ze všech publikovaných příspěvků bylo 381,8 cm². V jednotlivých médiích to bylo průměrně 242,1 cm² v Právu, 696 cm² v Blesku a 618,5 cm² v Hospodářských novinách.

V případě posledního zmíněného média mě zajímala také skutečnost, zda se nějak výrazně změnila velikost plochy článku mezi únorem a březnem, protože od 1.3.2021 došlo ke změně vzhledu tištěných Hospodářských novin. V lednu zde měla plocha článku průměrně 581,6 cm², v únoru to bylo 244,2 cm². V březnu se průměrná hodnota vrátila výše, a to k 544,5 cm². V těchto číslech se pak průměr pohyboval po zbytek roku a významně nekolísá. Výkyv v prvních dvou měsících byl pravděpodobně způsoben tím, že v lednu bylo vydáno sedm článků, v únoru to byl pouze jeden. Ve zbytku roku Hospodářské noviny vydaly přibližně tři články za měsíc. Nemohu tak konstatovat, že by došlo k výrazné změně velikosti plochy článků spolu se změnou vzhledu novin.

Během kódování článků jsem zaznamenávala také číslo strany, na níž byl článek zveřejněn. Z výsledků je patrné, že nejvíce článků publikovalo Právo na straně 12. V Blesku vyšlo nejvíce článků na stranách 6 a 8, Hospodářské noviny články na téma fyzického handicapu zmiňovaly nejčastěji na straně 6. Na titulní straně se objevilo celkem 14 textů. Z Grafu 2 níže je patrné, že se většina příspěvků dostala do první poloviny jednotlivých vydání.

Graf 2: Počet příspěvků vydaných na jednotlivých stranách

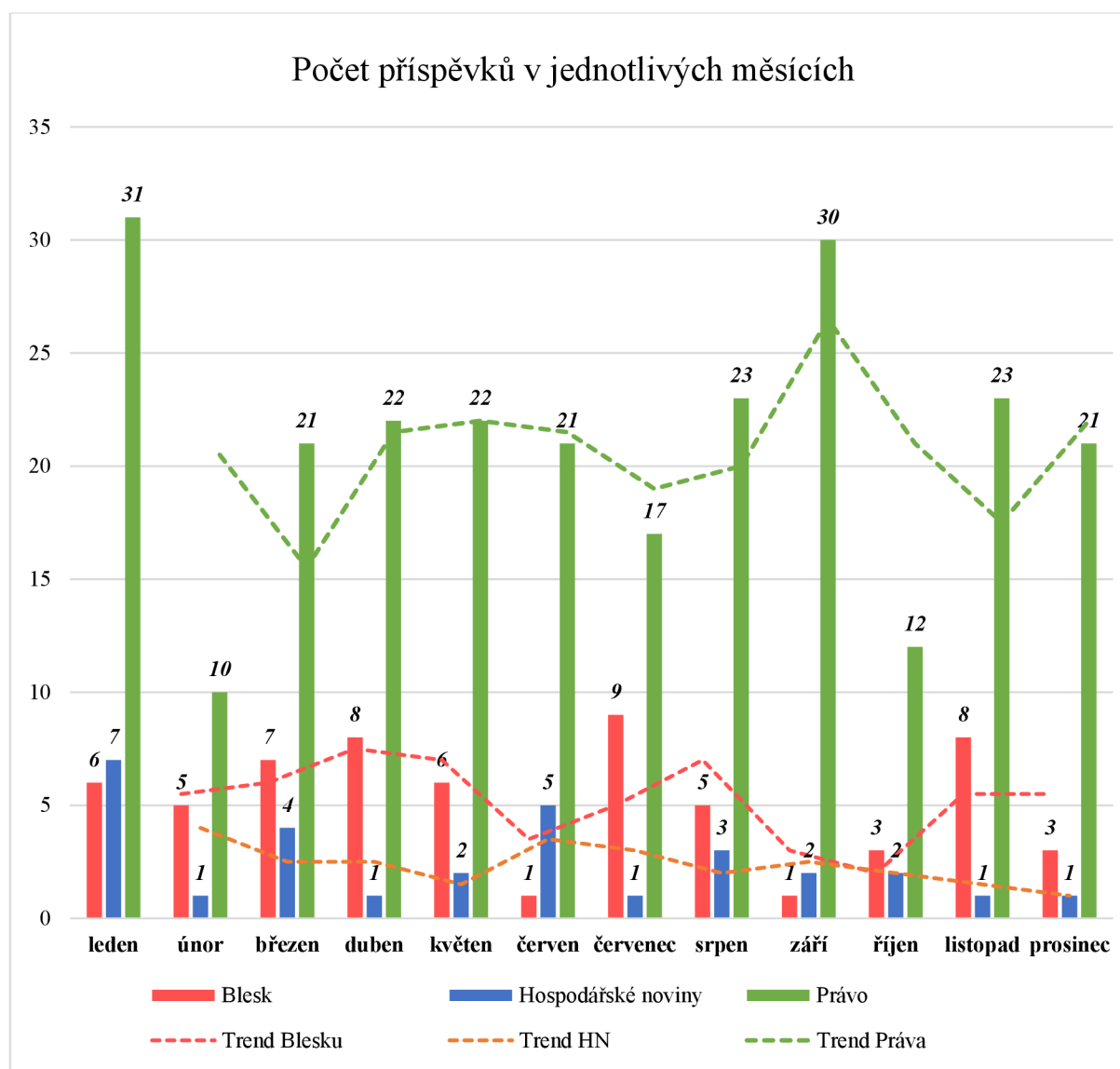

Deník Právo téma handicapu zařazoval nejčastěji přibližně do poloviny svého vydání, kde se nachází zejména regionální zpravodajství. Nejvíce se tak jednalo o příspěvky důležité pro danou lokalitu jednotlivých mutací. Blesk zařazoval informace o handicapovaných do rubrik týkajících se domácích záležitostí. Ani jednou nepublikoval téma na první straně, což potvrzuje charakteristiku bulvárního média a redakce tak pravděpodobně nepovažovala žádný z příspěvků za významný natolik, aby mohl zaujmout místo na titulní straně. Hospodářské noviny své příspěvky rozložily relativně rovnoměrně.

5.2 Rozložení článků během roku

V průběhu roku se počet vydaných článků nerovnoměrně měnil. Nejvíce jich vyšlo v lednu, kdy jich bylo 44, většina z nich v Právu (31). Na druhém místě byl měsíc září, kdy jich vyšlo 33, během března a listopadu bylo publikováno 32 článků. Nejméně textů média publikovala v únoru, v tomto měsíci to bylo 16 příspěvků. Průměrný počet vydaných článků za rok 2021 byl 28,8 článku za měsíc.

Graf 3: Počet příspěvků v jednotlivých měsících

Nejvíce příspěvků se v lednu týkalo zdravotnictví, v dalších měsících už toto téma takové zastoupení nemělo. V každém dalším měsíci média nejvíce pojednávala o kategorii témat jiné, kde se rozebíraly zejména bariéry handicapovaných. Jen v srpnu se příspěvky zaměřily

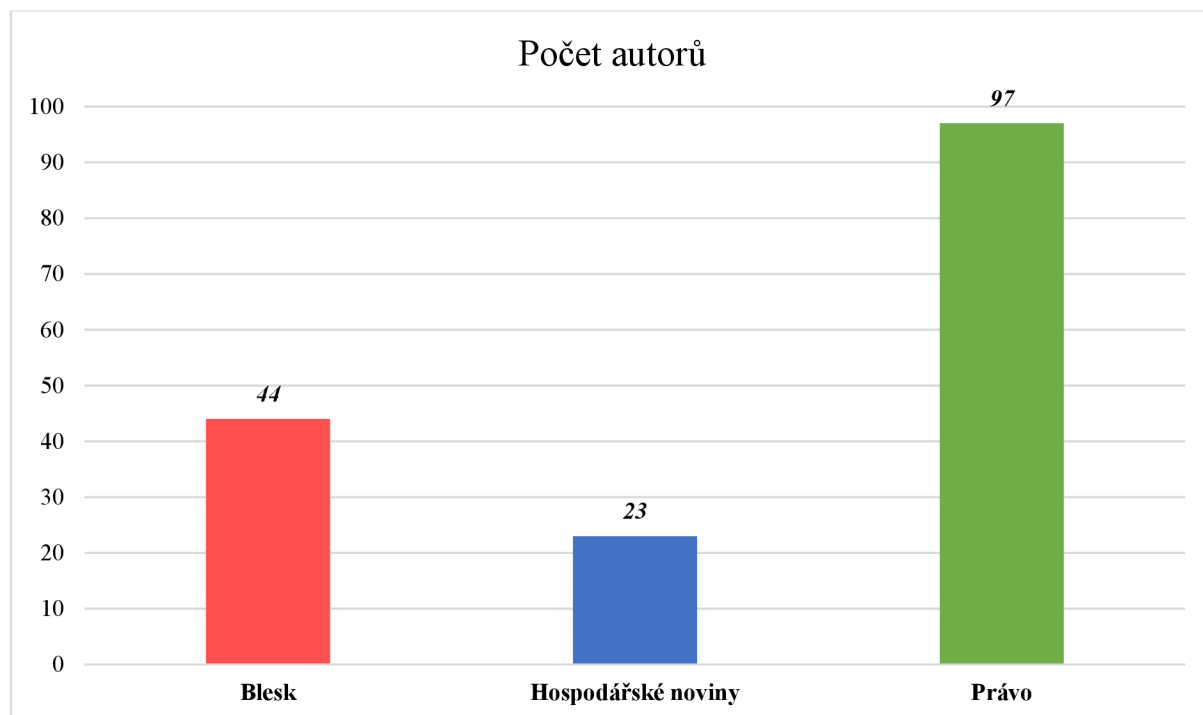
zejména na sbírky a charity. Těm se média více věnovala také v listopadu. V několika případech se jednalo o chystané novoroční sbírky, ačkoli oproti tomu v lednu se o tomto tématu tolik nepojednávalo.

V hypotéze č. 6 jsem předpokládala rozptyl maximálně jednotek publikovaných článků. Z výše zmíněných výsledků a grafického znázornění vyplývá mnohem vyšší odchylka, což znamená, že **H6 nebyla potvrzena**.

5.3 Autoři článků

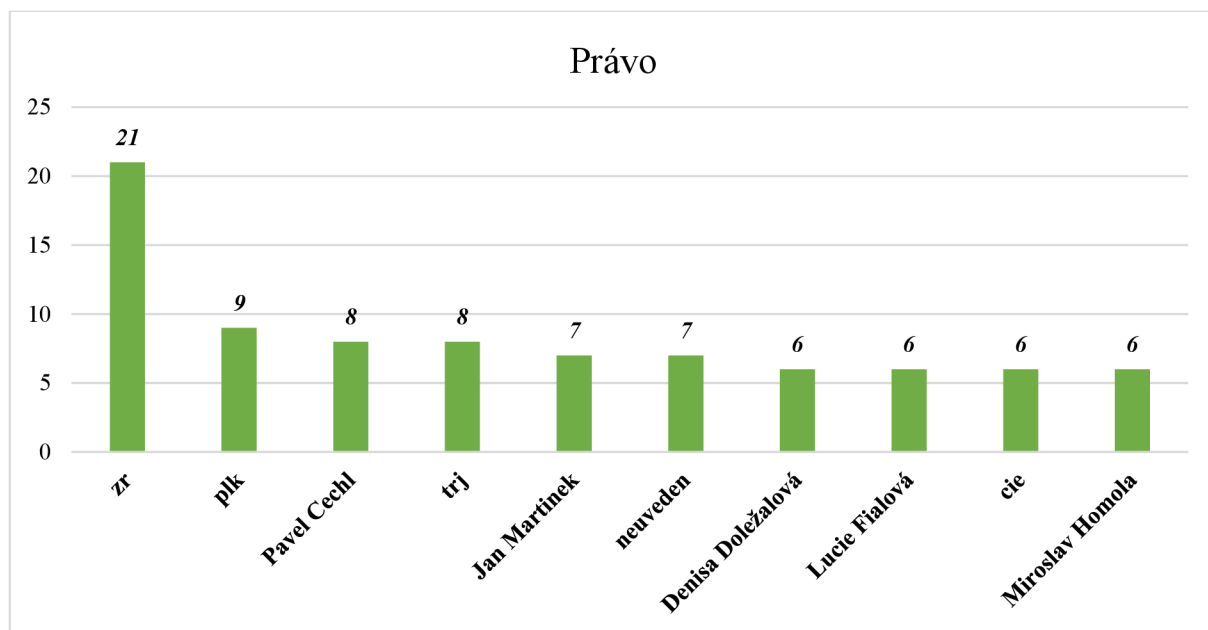
Na analyzovaném vzorku článků se podílelo celkem 164 autorů, z nichž nadpoloviční většina (59,1 %) publikovala v deníku Právo, konkrétně se jednalo o 97 autorů. Deník Blesk měl se svými 44 autory podíl 26,8 % a 14 % připadlo 23 autorům Hospodářských novin. Tyto údaje jsou zobrazeny v následujícím Grafu 4.

Graf 4: Počet autorů článků v jednotlivých médiích

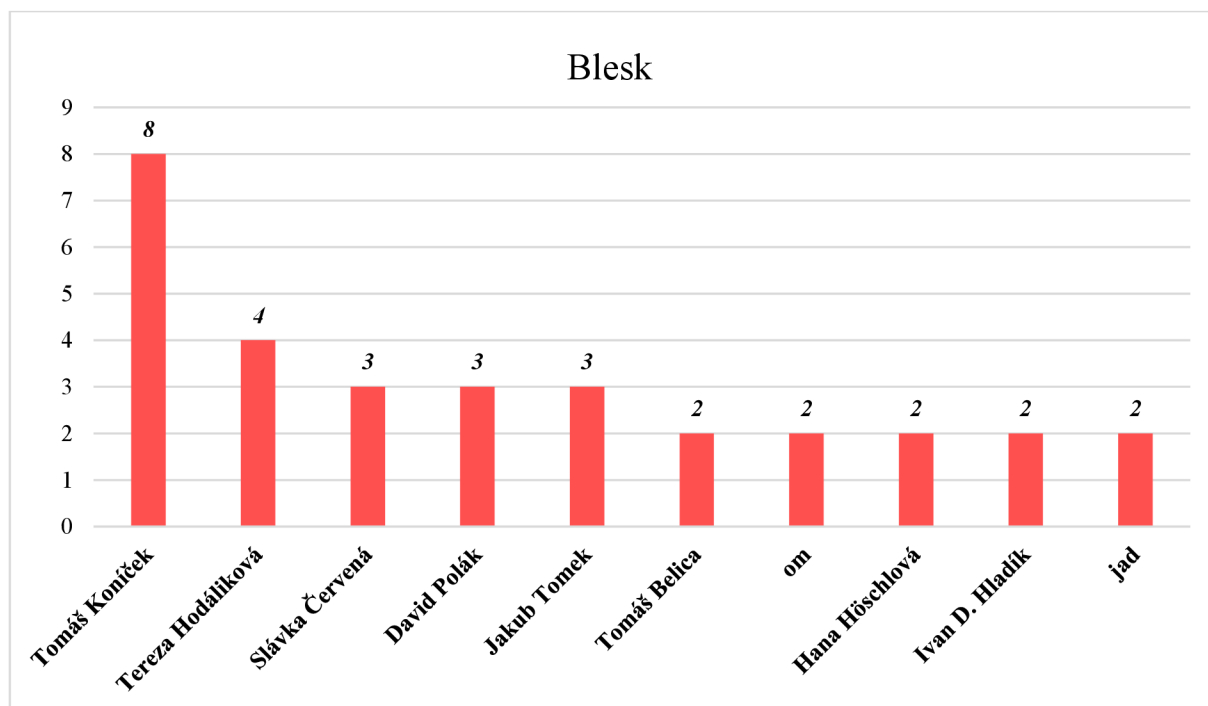
V následujících grafech uvádím deset nejčastějších autorů z každého média. V deníku Právo se pod články nejčastěji podepisoval autor se zkratkou *zr*, který publikoval celkem 21 článků, což byl vůbec nejvyšší počet článků od jednoho autora ze všech médií. Další autoři v Právu publikovali méně než 9 textů. Mezi nimi byli autoři Pavel Cechl, Jan Martinek, Miroslav Homola, Denisa Doležalová, Lucie Fialová a autoři se zkratkou *plk*, *trj* a *cie*. Kromě konkrétních autorů se také objevilo sedm článků, kde autor nebyl uveden. Konkrétní přehled počtu příspěvků těchto novinářů nalezneme v následujícím Grafu 5.

Graf 5: Nejčastější autoři článků v Právu

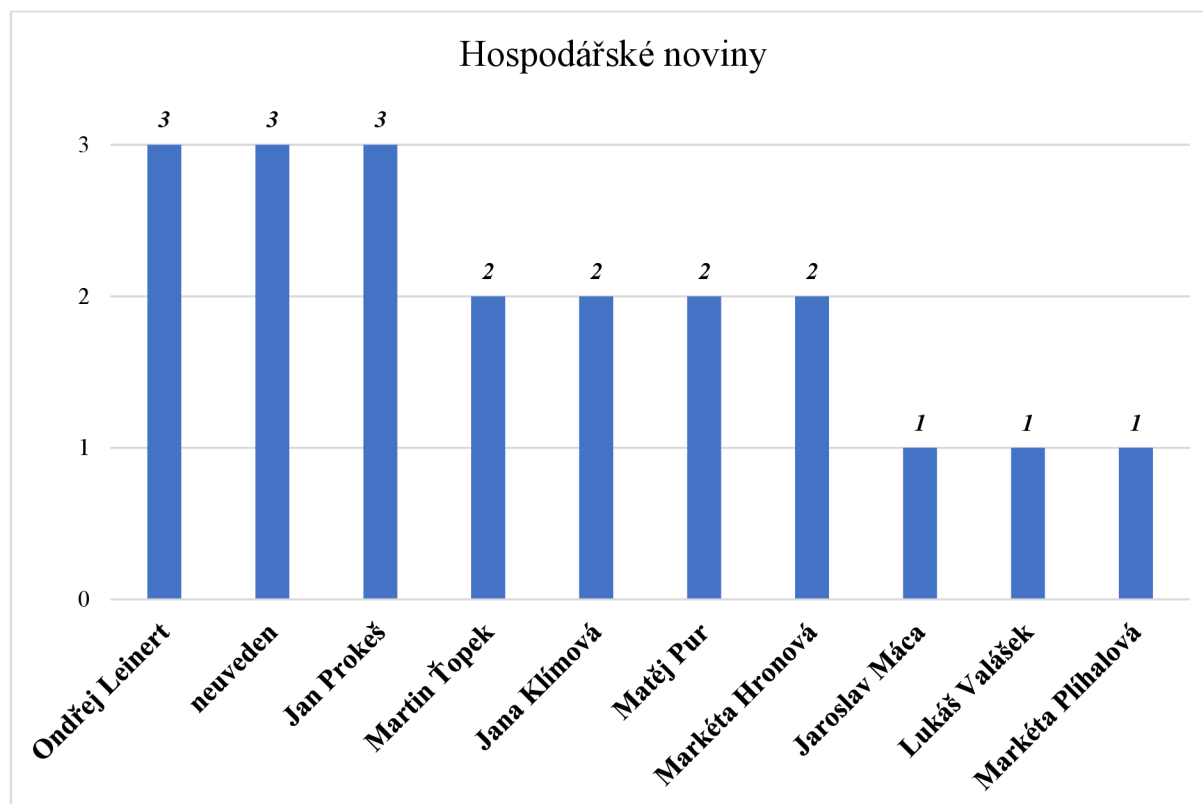
V deníku Blesk se jako autor nejvíce podepisoval Tomáš Koníček, který zpracoval osm textů. O polovinu méně jich publikovala Tereza Hodálíková, se třemi texty následovali Slávka Červená, David Polák a Jakub Tomek. Dva texty připadly na Tomáše Belicu, Hanu Höschlovou, Ivana D. Hladíka a autory se zkratkou *jad* a *om*.

Graf 6: Nejčastější autoři článků v Blesku

Nejméně autorů bylo zjištěno v Hospodářských novinách. Sedm autorů publikovalo více než dva články. Ve třech článcích nebyl autor uveden, stejně tak tři články publikovali Jan Prokeš a Ondřej Leinert, dva články napsali Martin Ťopek, Matěj Pur, Jana Klímová a Markéta Hronová. Jaroslav Máca, Lukáš Valášek, Markéta Plíhalová a dalších 13 autorů publikovalo pouze jeden článek.

Graf 7: Nejčastější autoři článků v Hospodářských novinách

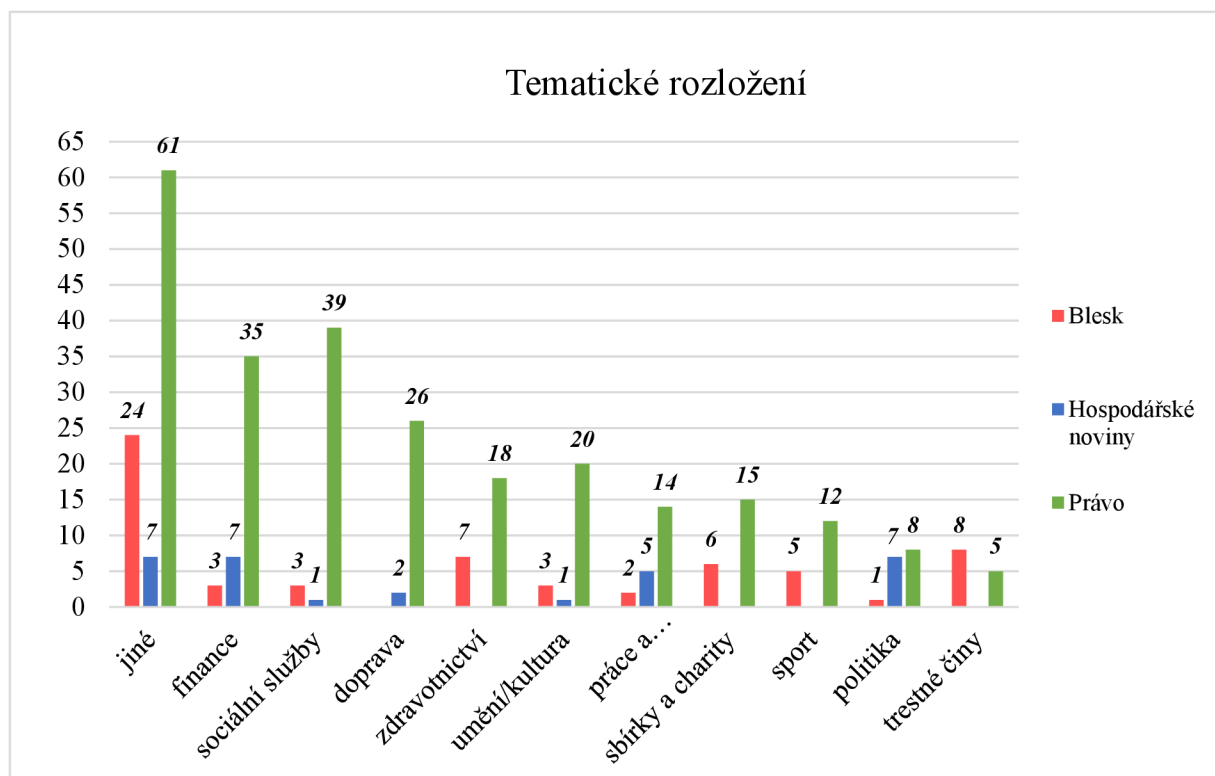
V hypotéze č. 5 jsem předpokládala, že se tématu fyzicky handicapovaných osob bude věnovat polovina nejčastějších autorů v alespoň 50 % příspěvků. Autoři byli seřazeni sestupně od nejvyššího počtu publikovaných příspěvků. V deníku Právo vyšla polovina autorů na 48,5, číslo bylo tedy zaokrouhleno na 49. Tento počet novinářů Práva publikoval 208 článků, což činí 80 % příspěvků média v daných kritériích.

V Blesku tvořilo polovinu autorů celkem 22 novinářů, kteří se podepsali pod 47 články, tj. 68,1 %. V případě Hospodářských novin byla polovina nejčastějších autorů zaokrouhlena z 11,5 na 12. Tito autoři vytvořili 22 článků, tedy 66,7 % textů. V celkovém součtu 164 autorů všech analyzovaných článků se polovina věnovala tématu v 279 příspěvcích a šlo tak o 77,1 % z jejich počtu. **Hypotéza č. 5 se tak potvrdila.**

5.4 Témata článků a typy postižení

Celkový počet zkoumaných příspěvků činil 345 jednotek, v nichž se v různých počtech vyskytovalo jedenáct témat. Největší zastoupení měly příspěvky v deníku Právo, kterých bylo celkem 253, přičemž největší podíl měla témata z kategorie jiné (61 článků), sociální služby (39 článků) a finance (35 článků). Deník Blesk měl celkem 62 příspěvků na zadané téma, přičemž výrazně převažovala kategorie tématu jiné (24) následované trestnými činy (8) a zdravotnictvím (7). Hospodářské noviny se ve 30 příspěvcích věnovaly nejvíce tématům financí, politiky a kategorii jiné, každé téma obsáhlo sedm příspěvků. Naopak se zde neobjevilo téma zdravotnictví, sbírek a charit, sportu nebo trestných činů. Deník Blesk se v analyzovaném vzorku nevěnoval tématu dopravy, deník Právo zpracoval všechna z daných témat. Tyto údaje sleduje Graf 8.

Graf 8: Rozložení témat v jednotlivých médiích

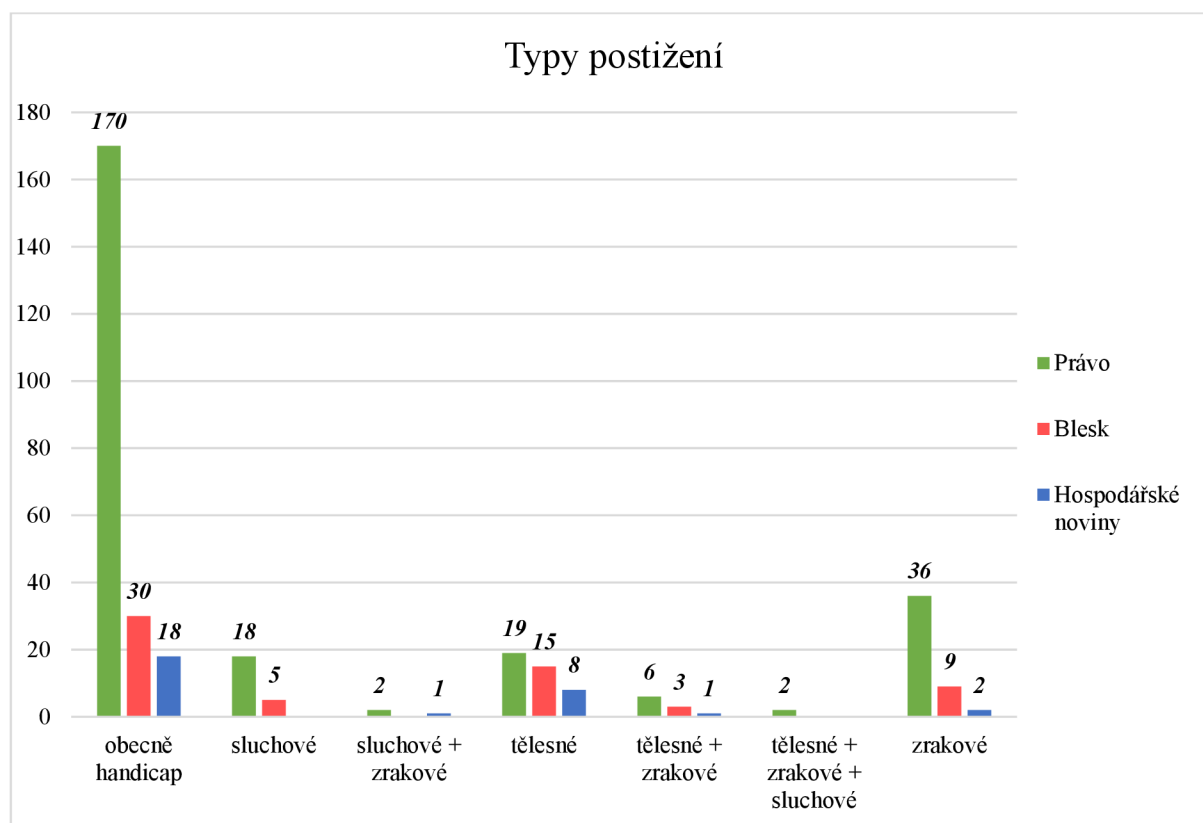
V H1 jsem předpokládala, že se příspěvky budou nejčastěji týkat tématu sociálních služeb, práce a podnikání, financí a bariér, které byly zařazeny v kategorii „jiné“. V případě Blesku z těchto převažovalo pouze téma bariér. Těmi se v součtu shodně s financemi zabývaly i Hospodářské noviny. Právo zmiňovalo nejvíce téměř všechna zmíněná témata kromě práce a podnikání, které bylo až na osmém místě z jedenácti. Vzhledem k těmto výsledkům

a umístění některých z předpokládaných témat na spodních příčkách v jejich počtu konstatují, že **hypotéza č. 1 se nepotvrdila**.

V analyzovaných člancích se vyskytovalo celkem sedm typů postižení, respektive jejich kombinací, které byly zmíněny v podkapitole 4.5. Největší zastoupení měl handicap obecně, jemuž se věnovalo 218 článků. Druhé v pořadí bylo zrakové postižení s 47 příspěvků následované postižením tělesným, které bylo zmíněno ve 42 případech. Sluchovému postižení se věnovalo 23 článků, desetkrát média pojednávala o kombinaci postižení tělesného a zrakového. Tři příspěvky obsahovaly zmínku o kombinaci sluchového a zrakového postižení a dva články kombinovaly všechny zmíněné typy postižení.

Vůbec největší počet článků z nejčastěji zmiňované kategorie mělo Právo, které zařadilo kategorii obecného handicapu do 170 článků. Tento deník se věnoval i všem dalším typům postižení v rozmezí 2-36 příspěvků. Oproti tomu deník Blesk nepojednával o kombinaci sluchového a zrakového postižení. Nezmínil ani kombinaci všech typů postižení, stejně jako Hospodářské noviny, které se navíc nevěnovaly postižení sluchovému. Počty příspěvků o jednotlivých typech postižení jsou znázorněny v grafu níže.

Graf 9: Zastoupení typů postižení v deníku Právo

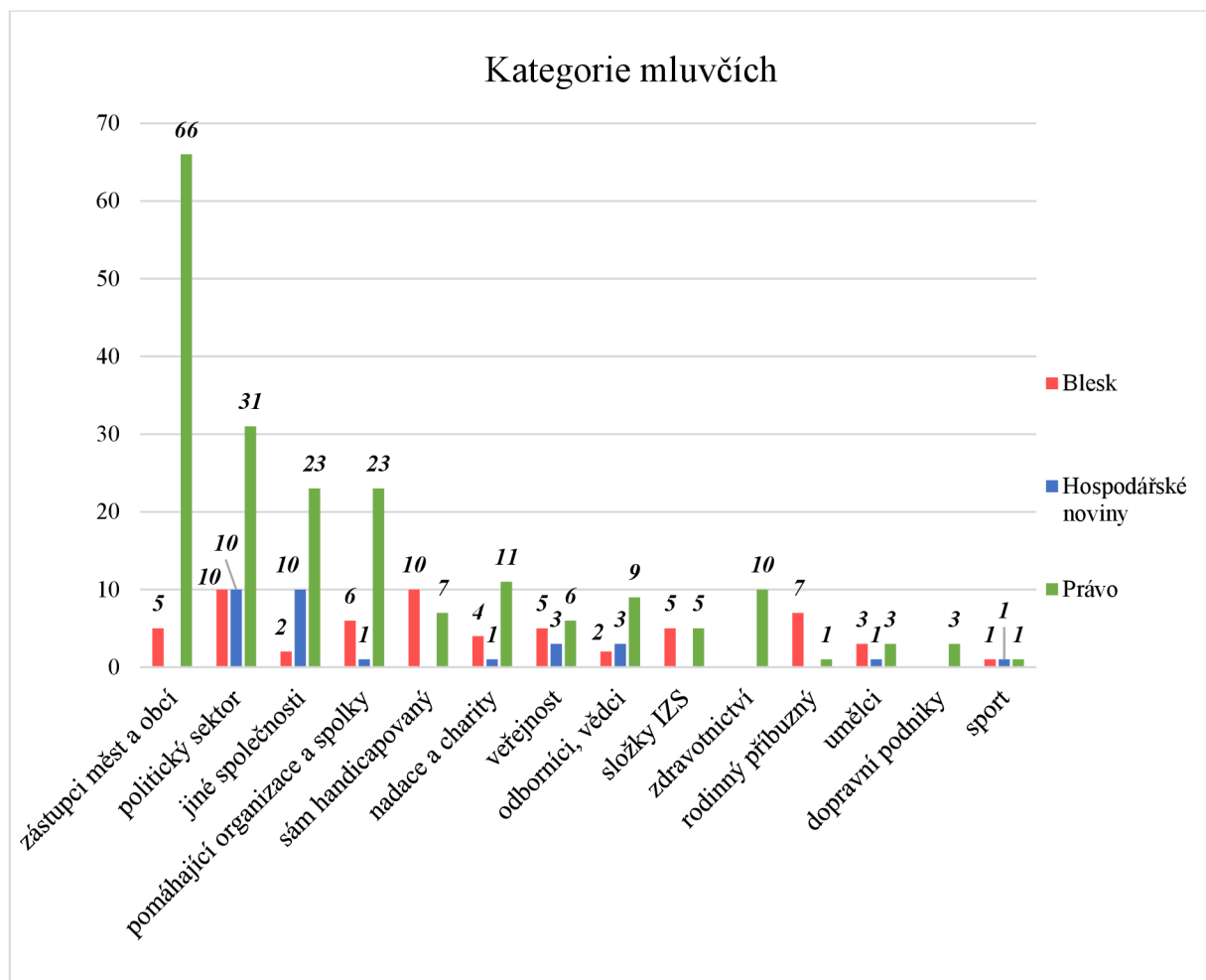
Ve své hypotéze č. 4 jsem předpokládala, že se média budou zabývat nejvíce handicapem v obecné rovině. Ve všech médiích se tento předpoklad ukázal jako pravdivý, **H4 se tedy potvrdila.**

Z předložených výsledků také zjišťujeme, že se naplňuje charakteristika bulvárního média. Deník Blesk zařadil zejména senzační témata, která čtenáře zaujmou a donutí ho přemýšlet nad lidskými příběhy. Seriózní Právo naopak informovalo o tom, co je důležité pro běžný život společnosti, jako jsou například finanční záležitosti nebo zpravodajství týkající se sociálních služeb. Můžeme si také povšimnout, že autoři textů užívají méně pojmů označujících konkrétní typ postižení, pokud se jedná o kombinace více z nich.

5.5 Mluvčí

V analyzovaných příspěvcích se vyjádřilo celkem 289 osob, přičemž největší zastoupení měli mluvčí z kategorie zástupci měst a obcí (71), kteří komentovali například situaci sociálních služeb ve městech, plánované rekonstrukce bezbariérových přístupů a podobně. O dvacet méně bylo mluvčích z politického sektoru a jako třetí se nejvíce vyjadřovaly jiné společnosti (35). Úměrně k počtu publikovaných článků v jednotlivých médiích měl nejvíce mluvčích deník Právo (199), 60 osob se vyjádřilo v Blesku a zbylých 30 v Hospodářských novinách. První zmíněné médium oslovilo všechny kategorie mluvčích. Druhý Blesk vynechal mluvčí z kategorie zdravotnictví a dopravních podniků, Hospodářské noviny daly prostor k vyjádření mírně nadpoloviční většině kategorií.

Graf 10: Srovnání počtu mluvčích jednotlivých kategorií

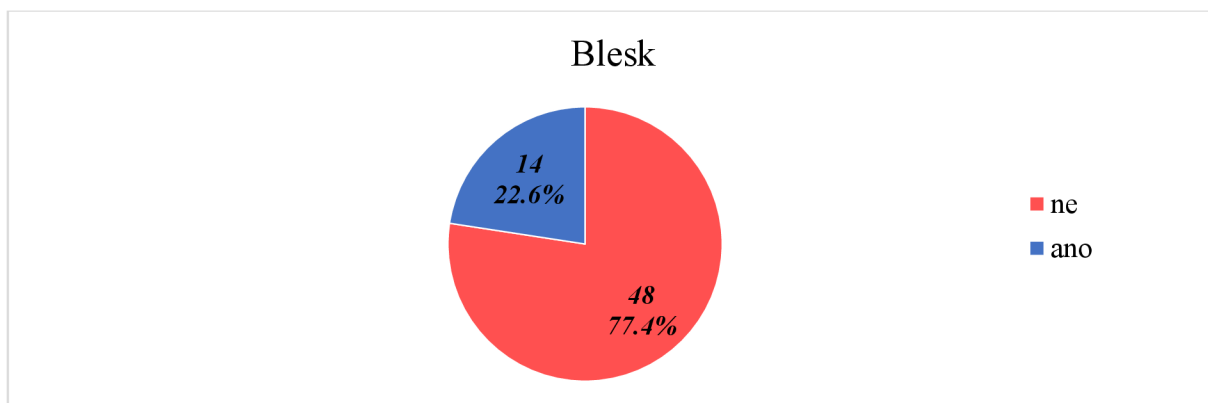
Na počátku jsem očekávala největší zastoupení mluvčích z kategorií pomáhajících organizací, nadací a charit či zdravotnictví. Ačkoliv se respondenti pomáhajících organizací vyjadřovali celkem ve třiceti případech a v počtu tak byli na čtvrtém místě, nadace a charity se vyjádřily šestnáctkrát a zdravotníci pouze desetkrát. Tyto výsledky nepovažuji za jednoznačné největší zastoupení těchto mluvčích, proto se **hypotéza č. 2 nepotvrdila**.

Z celkového počtu 345 analyzovaných příspěvků se ve 23 z nich vyskytoval handicapovaný mluvčí. Nejvíce se jich vyjadřovalo v bulvárním deníku Blesk (14). Právo použilo vyjádření osmi handicapovaných osob a v Hospodářských novinách dostala slovo jedna osoba s handicapem. Jak ukazují tři grafy na následující straně, v procentuálním zastoupení v jednotlivých médiích se jedná o 22,6 % příspěvků v deníku Blesk, 3,2 % v deníku Právo a 3,3 % příspěvků Hospodářských novin.

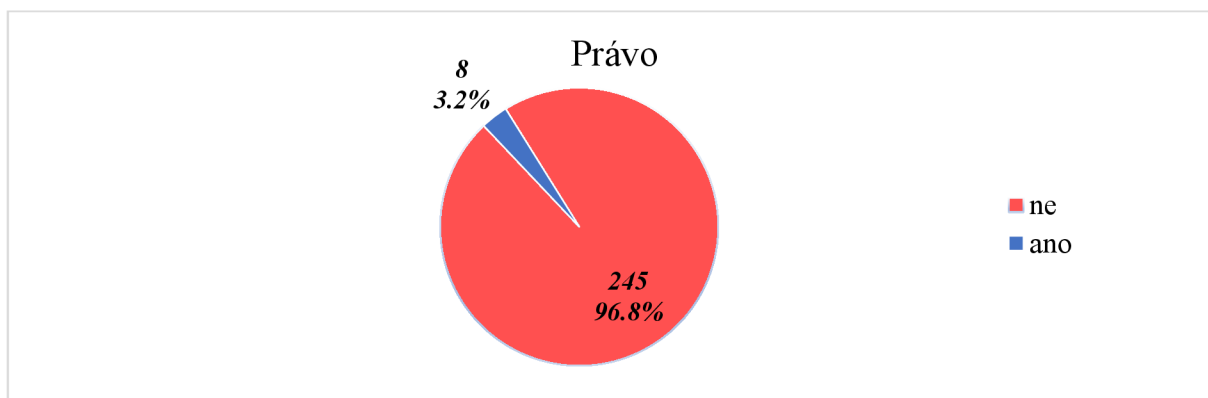
Celkem se handicapovaní mluvčí vyjadřovali v 6,7 % příspěvků. Z toho vyplývá **nepotvrzení hypotézy č. 3**, v níž jsem předpokládala zapojení alespoň 25 % handicapovaných osob.

I v této části analýzy si můžeme povšimnout poměrně značného rozdílu mezi bulvárním a seriózním deníkem. Ze tří médií dával nejvíce prostoru handicapovaným mluvčím právě bulvární Blesk. To je ovlivněno i výběrem témat a typu zpráv (soft news). Jak bylo zmíněno výše, bulvár se zaměřuje obzvláště na lidské příběhy, a právě to napomáhá k vyjádření handicapovaných osob, kterých se často tyto bulvární lidské příběhy týkají.

Graf 11: Procentuální zastoupení handicapovaných mluvčích v Blesku

Graf 12: Procentuální zastoupení handicapovaných mluvčích v Právu

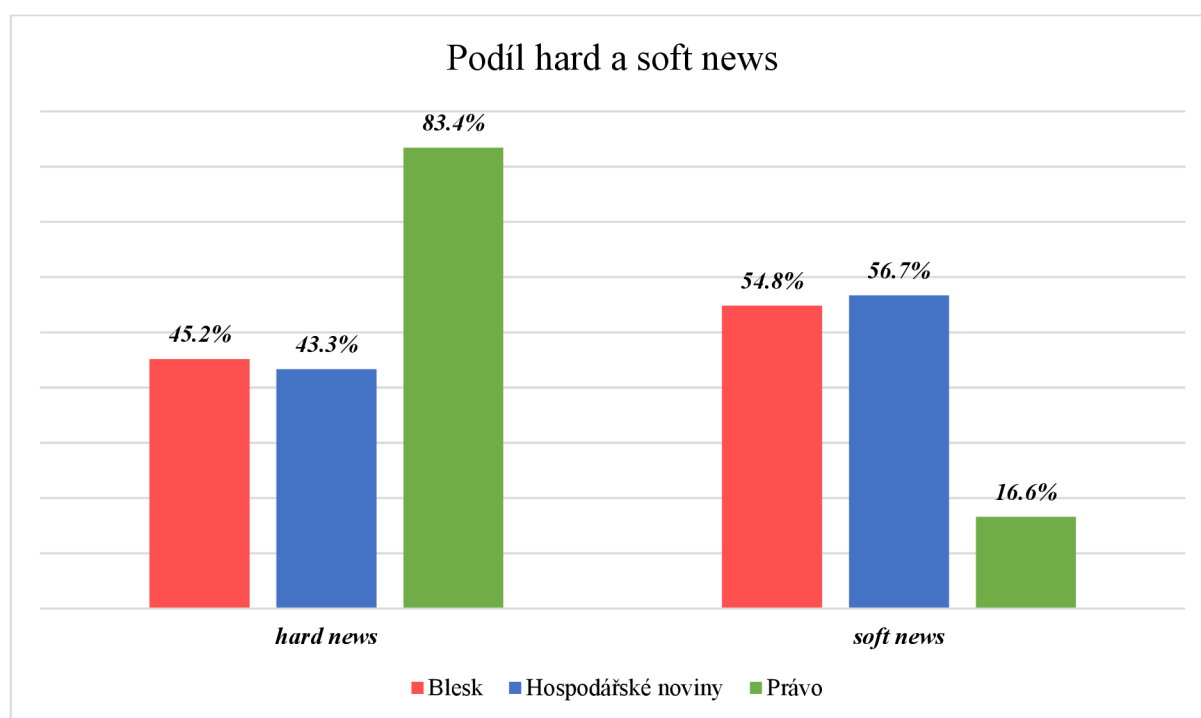
Graf 13: Procentuální zastoupení handicapovaných mluvčích v Hospodářských novinách

5.6 Typy zpráv a přítomnost fotografií

Téměř tři čtvrtiny článků (73 %) referovaly o tématech v kategorii hard news. Téma handicapu zpracované pomocí soft news se objevilo ve zbylých 27 %. Z daných médií se hard news věnoval nejvíce deník Právo v 83,4 % svých článků, tj. 211 příspěvků z celkových 253. Články Blesku byly z 54,8 % soft news, 45,2 % pak bylo hard news. Příspěvky v Hospodářských novinách byly v 56,7 % koncipovány jako soft news, zbylých 43,3 % se soustředilo na kategorii hard news. V Blesku tak hard news zastoupilo 28 příspěvků, 34 pak soft news. Hospodářské noviny měly nejmenší rozestup počtu textů v daných kategoriích: sedmnáctkrát použily soft news, třináctkrát hard news.

Graf 14: Podíl hard news a soft news v jednotlivých médiích

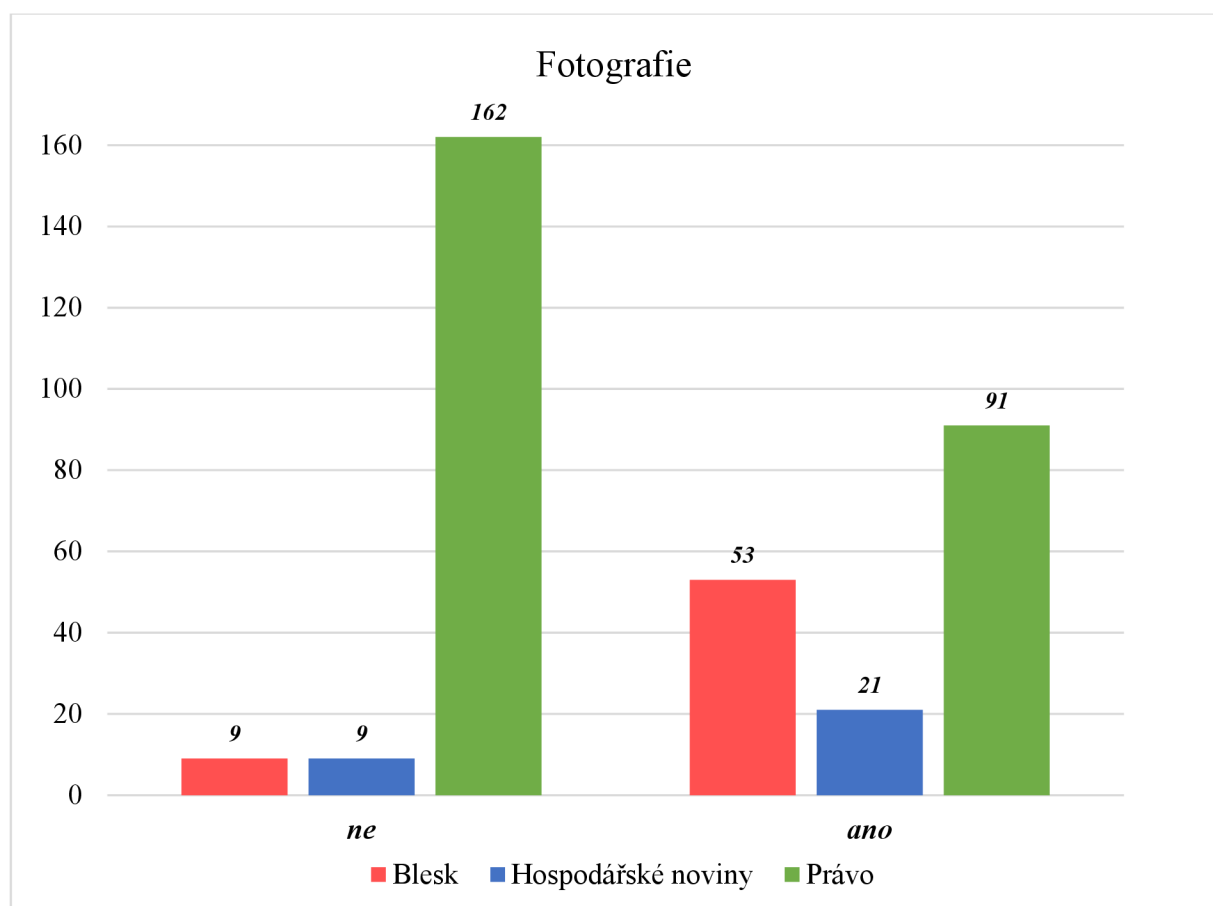

V hypotéze č. 7 zaznělo přesvědčení, že Blesk bude jako bulvární médium dávat přednost příspěvkům v kategorii soft news, která zpracovává například životní příběhy lidí. Tato kategorie zde dominuje. V případě deníku Právo jsem předpokládala naopak větší zastoupení hard news, vzhledem k serióznosti média. Tento předpoklad se zde také potvrdil. Hospodářské noviny však zapojily více soft news oproti původnímu očekávání opaku. **Zde se tedy hypotéza naplnila pouze pro dvě sledovaná média.**

Další proměnnou, kterou jsem zkoumala, byl výskyt fotografie ve článku. Z 345 článků se fotografie dostala do 165 příspěvků, ve zbylých 180 článcích se neobjevila. Největší procentuální zastoupení mělo použití fotografie v deníku Blesk, kde ji 85,5 % článků obsahovalo, jednalo se o 53 příspěvků. V Hospodářských novinách bylo článků s fotografií 21, což činí 70 % ze všech článků v tomto médiu. V Právu převyšovalo 64 % textů bez fotografie, tj. 162 článků.

Nejvíce fotografií se objevovalo na straně 11, většina v deníku Právo. V těchto novinách se pak fotografie často vyskytovaly také na stranách 4, 8, 12 a na titulní straně, kde jich bylo 9. V Blesku byl největší počet fotografií analyzován na stranách 2, 6 a 8, kde jich bylo 9 až 10. V Hospodářských novinách to byly strany 2 se čtyřmi fotografiemi a 6 se třemi. Následující graf ukazuje celkový počet fotografií v jednotlivých médiích.

Graf 15: Počet fotografií v příspěvcích

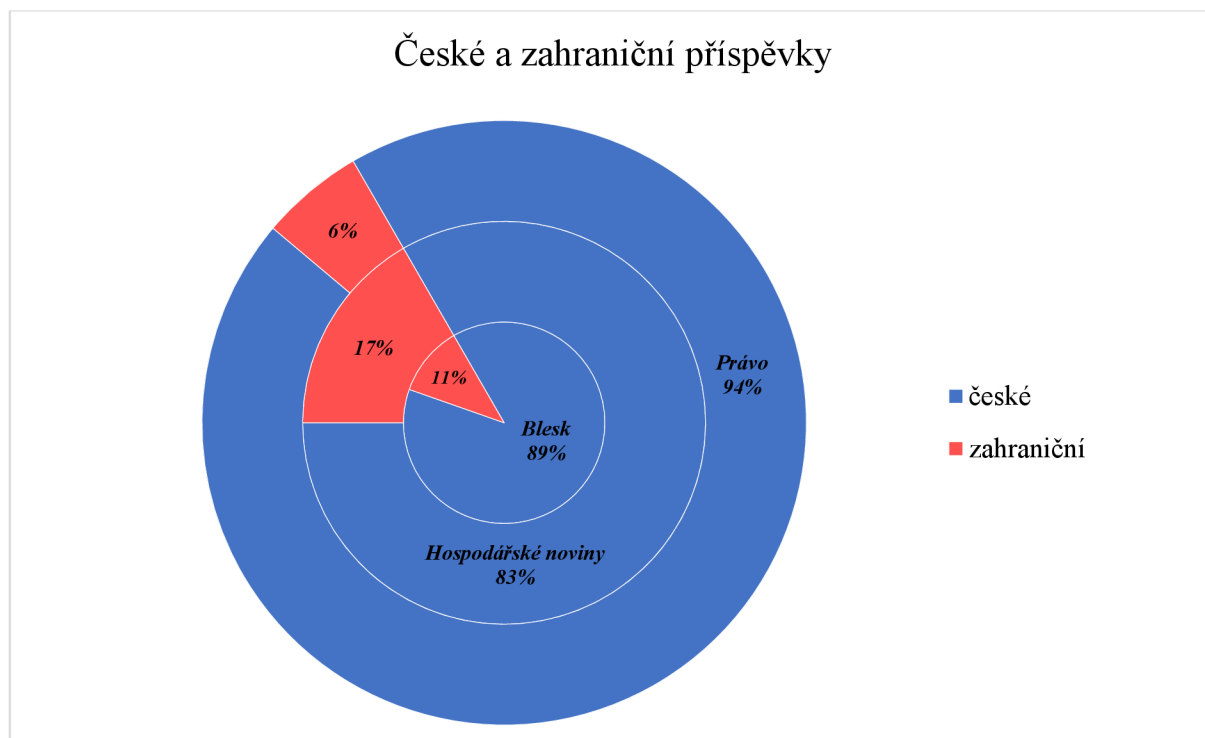

V této kapitole jsme si mohli opět povšimnout skutečnosti, že bulvární médium pracuje se senzacemi, které zpracovává pomocí publicistických útvarů ve formě soft news. Také ve svých příspěvcích užívá největší množství fotografií, pomocí nichž čtenáře láká ke čtení textů. Překvapením bylo větší zastoupení soft news v Hospodářských novinách, které jako jediné zapojily také větší poměr těchto doplňujících zpráv ze zahraničí. Tento výsledek však mohl být ovlivněn časovým obdobím vydání zkoumaných textů, při jeho rozšíření by mohla být čísla srovnatelnější.

5.7 Podíl domácích příspěvků

Českým příspěvkům se média věnovala v naprosté většině. Z 345 článků se zahraniční téma vyskytovalo v 26 případech, přičemž 14 z nich poskytl deník Právo, sedm Blesk a pět zahraničních článků přinesly Hospodářské noviny. Procentuální údaje o českých a zahraničních příspěvcích sleduje Graf 15.

Graf 16: Počet českých a zahraničních příspěvků v jednotlivých médiích

Z tohoto výsledku o počtu příspěvků s domácí tematikou konstatuji, že **hypotéza č. 8 o větším zastoupení českých článků je potvrzena**. Všechna sledovaná média sledovala více českých událostí, což je celkem pochopitelné, jelikož se téma handicapu týká často běžných situací, s nimiž se setká i většina lidí bez handicapu. Zahraniční příspěvky zobrazovaly spíše informace, které se mohou v budoucnu dotýkat i české politicko-ekonomické situace a šlo také o témata zajímavá nebo kriminální.

5.8 Shrnutí výsledků analýzy

Z výsledků své analýzy jsem mohla potvrdit tři hypotézy o zmiňovaných typech postižení (H4), autorech článků (H5) a počtu domácích příspěvků (H8). Hypotéza č. 7 o preferování hard news a soft news se pak potvrdila pro dvě média ze tří. Čtyři hypotézy týkající se témat (H1), mluvčích obecně i mluvčích handicapovaných (H2 a H3) a rovnoměrnosti příspěvků v průběhu roku (H6) nebylo možné potvrdit. Bylo zjištěno, že podle původních předpokladů se média věnují nejčastěji obecnému handicapu, stejně tak se tématu zdravotního postižení věnují převážně stejní autoři. Analyzovaná média také nejvíce pojednávala o fyzickém handicapu v českém prostředí, jak jsem očekávala. Podle očekávání se deník Blesk věnoval více soft news, deník Právo pak více zpracovával opačné hard news. Hospodářské noviny však poskytovaly také větší množství soft news, což vyvrátilo původní předpoklad menšího zastoupení tohoto druhu příspěvků, protože se jedná o seriózní deník. Nepotvrdila se pak hypotéza týkající se zpracovaných druhů témat danými médii. Taktéž se nepotvrdila očekávání, že média poskytnou prostor mluvčím v určitých kategoriích a handicapovaným mluvčím minimálně ve 25 %. Také počet příspěvků publikovaných v jednotlivých měsících nebylo možné považovat za rovnoměrné.

6. Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, jaký prostor věnovaly deníky Právo, Blesk a Hospodářské noviny tématu fyzicky handicapovaných osob v roce 2021. Na vybraném vzorku jsem pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumala, jaké jsou v daných médiích rozdíly v informování o tomto tématu. Výsledky analýzy zjistily nerovnoměrnost v některých aspektech a původní předpoklady nekorespondovaly s finálními závěry. Tento fakt byl ovlivněn zejména počtem publikovaných článků v jednotlivých médiích. I to se však ukázalo jako jeden z výsledků této analýzy. Zhruba polovinu hypotéz jsem však mohla na základě zjištění z kódování a následného přehledu dat považovat za potvrzené.

Média formovala mediální obraz handicapovaných osob zejména na regionální úrovni. V necelé polovině příspěvků ho také doplňovala používáním fotografií. Právě toto zobrazení může vést k širšímu povědomí veřejnosti o lidech s handicapem. Každé z médií také pojednávalo o tomto tématu svým způsobem, a čtenáři různých periodik tak mohou získat jiný obraz o fyzickém handicapu. Například bulvární média totiž mohou vnímání zdravotního postižení ovlivnit svým senzačním zpravodajstvím, které může vést ke stereotypnímu vidění handicapovaných osob.

Úvodní teoretická část čtenáře seznámila se základními koncepty, které jsou pro téma fyzického handicapu důležité. Toto téma se týká nejen zdravotního aspektu člověka, ale ovlivňuje také jeho socializaci. K tomu přispívají právě média, která mohou zprostředkovávat téma různými způsoby, využívají některé označovací pojmy a jiné vynechávají nebo doplňují své tištěné příspěvky fotografiemi. Má práce také poskytla přehled doporučení, která by novináři měli používat při informování o osobách se zdravotním postižením. Některá z nich autoři respektovali s ohledem na mnohdy citlivá osobní témata, v dalších případech mohlo dojít k nepřijetí těchto rad nebo rozporu s nimi, což ale nemusí vždy působit negativně. Některé teoretické koncepty ve formě doporučení užívání označujících pojmů se ohrazovaly proti používání pojmenování konkrétních postižení. Myslím si ale, že ve většině případů nelze používat zobecňující pojmy, konkrétní termíny mohou naopak tematiku ještě více přiblížit. To ukázala i tato analýza, kdy autoři používali označující pojmy zejména při jednom typu zdravotního postižení. Osoby s více typy postižení nazývali spíše jako *handicapované* nebo *zdravotně postižené*.

Tento faktor je poměrně subjektivní a dovolím si tvrdit, že záleží na míře empatie daného autora s lidmi, o nichž pojednává. Odchytky jsou také způsobeny pravděpodobně tím, že novináři nejsou zavázáni doporučení dodržovat nebo je mnohdy ani neznají. Právě kvůli skutečnosti, že je téma zdravotního postižení citlivou součástí společnosti, mělo by dle mého názoru dojít k rozšíření povědomí o způsobech, kterými je možné co nejohleduplněji informovat o událostech týkajících se handicapu. K tomu mohou posloužit nejen studie zmíněné na začátku práce, ale také další výzkumy společně s tímto. Svět médií se vyvíjí v čase a výsledky bádání, které platily před desítkami let, nemusí korespondovat v současnosti, jak ostatně ukázala i má analýza například při užívání nejčastějších témat. Je důležité tyto studie a analýzy zpracovávat, aby nedocházelo ke stereotypizaci nebo stigmatizaci, které se s medializací nejen těchto zdravotnických témat pojí.

Tato práce může být nejen podkladem pro další výzkumníky, kteří se rozhodnou analyzovat téma fyzického handicapu v českých médiích, ale také revizí pro samotná média, která by měla zájem ohlédnout se za svými výstupy na toto téma v roce 2021. Podobná analýza by mohla být zpracována také na větším vzorku médií nebo během delšího časového období a s výsledky by tak mohlo pracovat širší spektrum novinářů a odborníků pro další zlepšení této problematiky.

Použitá literatura

BÍLKOVÁ, Ivana. *Obraz života lidí se zdravotním postižením ve vybraných českých médiích*. České Budějovice, 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie.

BUŘVALOVÁ, Denisa a REITMAYEROVÁ, Eva. *Tělesně postižený*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-21-4.

DEFLEUR, Melvin L. a BALL-ROKEACH, Sandra J. *Teorie masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-099-8.

International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps. World Health Organization, 1980. ISBN 92-4-154126-1.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

JÍLEK, Viktor a BEDNAŘÍKOVÁ, Božena. *Jazykové prostředky s potenciálem porušit normu v oblasti mediálního zpravodajství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4896-1.

KRHUTOVÁ, Lenka. *Mediální prezentace lidí se zdravotním postižením se zaměřením na analýzu pojmů*. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2007.

KURSOVÁ, Vlasta. *Analýza medializace sportu osob s postižením*. *Studia Kinaanthropologica*, 2018, roč. 19, č. 2, s. 91-99. ISSN 1213-2101.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MCCOMBS, Maxwell E. *Agenda setting: nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2.

Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF. Přeložil PFEIFFER, Jan a ŠVESTKOVÁ, Olga. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1587-2.

NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ, Alice. *Ti druzí sportovci: mediální stereotypizace a rámcování handicapovaných v tisku v letech 1948-2008*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2038-1.

NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-197-5.

NOVOSAD, Libor. *Tělesné postižení jako fenomén i životní realita*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-873-9.

OPOČENSKÁ, Lenka. *Fenomén zdravotního postižení a jeho obraz v tištěných médiích*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky.

REPKOVÁ, Kvetoslava. Média a zdravotné postihnutie. *Speciální pedagogika*. 2003, č. 4, s. 261–269. ISSN 1211-2720.

REPKOVÁ, K. Pojem zdravotné postihnutie v životnej skúsenosti ľuďí. *Československá psychologie*, 1999, roč. XLIII, č. 5, s. 433–448. ISSN 0009-062X.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií – Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9.

SCHERER, Helmut. Úvod do metody obsahové analýzy. In: SCHULZ, Winfried a REIFOVÁ, Irena. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1980-4.

SLOWÍK, Josef. Medializace handicapu a její úskalí. *Kontakt*, 2005, roč. 7, č. 1-2, s. 111-114. ISSN 1212-4117.

TABERY, Paulína. První a druhý stupeň nastolování agendy (agenda-setting), rámcování (framing) a vypíchnutí (priming). In: ČERVENKA, Jan, et al. *Agenda-setting: teoretické přístupy*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008. ISBN 978-80-7330-151-4.

TEJKALOVÁ, Alice. *Mediální obraz paralympijských her v českých médiích*. Aplikované pohybové aktivity v teorii a praxi, 2010, roč. 1, č. 1, s. 39-47. ISSN 1804-4220.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením OSN 2006. Praha, NRZP ČR, 2009.

Internetové zdroje

Blesk – Rating médií – Nadační fond nezávislé žurnalistiky. *Nadační fond nezávislé žurnalistiky* [online]. [cit. 4.3.2022]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/rating-medii/print/blesk/>.

Deník Právo – klíč k informacím. *Deník Právo – klíč k informacím* [online]. Právo, Borgis, a.s. 2000–2019 [cit. 4.3.2022]. Dostupné z: <https://www.pravo.cz/>.

Internetová jazyková příručka – handicap. *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v.v.i. 2008–2021 [cit. 22.2.2022]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=handicap>.

Mediakit 2022 – Hospodářské noviny. *Economia* [online]. *Economia*, 2022 [cit. 4.3.2022]. Dostupné z: https://www.economia.cz/wp-content/uploads/2022/02/HN_Mediakit_CZ_2022_5.pdf.

Ombudsman – Veřejný ochránce práv. *Jak mluvit a psát o lidech a s lidmi s postižením*. Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. Dostupné také z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/CRPD/Doporuceni/6-2020_doporuceni_media.pdf.

Unie vydavatelů ČR – Členové a jejich tituly, partneři. *Hospodářské noviny* [online]. Unie vydavatelů ČR, 2013-2020 [cit. 4.3.2022]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/clenove_jejich_tituly?titul-detail=119.

Unie vydavatelů ČR – Členové a jejich tituly, partneři. *Právo* [online]. Unie vydavatelů ČR, 2013-2020 [cit. 4.3.2022]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/clenove_jejich_tituly?titul-detail=242.

Unie vydavatelů ČR – Členové a jejich tituly, partneři. *Blesk* [online]. Unie vydavatelů ČR, 2013-2020 [cit. 4.3.2022]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/unie_vydavatelu/clenove_jejich_tituly?titul-detail=548.

Právní předpisy

Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Seznam grafů

Graf 1: Procentuální zastoupení plochy článků

Graf 2: Počet příspěvků vydaných na jednotlivých stranách

Graf 3: Počet příspěvků v jednotlivých měsících

Graf 4: Počet autorů článků v jednotlivých médiích

Graf 5: Nejčastější autoři článků v Právu

Graf 6: Nejčastější autoři článků v Blesku

Graf 7: Nejčastější autoři článků v Hospodářských novinách

Graf 8: Rozložení témat v jednotlivých médiích

Graf 9: Zastoupení typů postižení v deníku Právo

Graf 10: Srovnání počtu mluvčích jednotlivých kategorií

Graf 11: Procentuální zastoupení handicapovaných mluvčích v Blesku

Graf 12: Procentuální zastoupení handicapovaných mluvčích v Právu

Graf 13: Procentuální zastoupení handicapovaných mluvčích v Hospodářských novinách

Graf 14: Podíl hard news a soft news v jednotlivých médiích

Graf 15: Počet fotografií v příspěvcích

Graf 16: Počet českých a zahraničních příspěvků v jednotlivých médiích